

OSALLISUUS JA OPPILASKUNTATOIMINTA

Oppilaskuntatoiminnan kehittämishanke Pohjois-Haagan
Yhteiskoulussa

Emilia Varonen

OSALLISUUS JA OPPILASKUNTATOIMINTA

Oppilaskuntatoiminnan kehittämishanke Pohjois-Haagan
Yhteiskoulussa

Emilia Varonen

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Varonen, Emilia. Osallisuus ja oppilaskuntatoiminta. Oppilaskuntatoiminnan kehittämishanke Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa. Helsinki, kevät 2015, 66 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Osallisuus ja oppilaskuntatoiminta, Oppilaskuntatoiminnan kehittämishanke Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa oli toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä Pohjois-Haagan Yhteiskoulun yläkoulua käyvien oppilaiden osallisuutta oppilaskuntatoimintaa kehittämällä. Tavoitteena oli selkiyttää ja johdonmukaistaa oppilaskunnan hallituksen ja sen toiminnan rakenteita, sekä tuoda oppilaiden vaikutusmahdollisuudet ja oppilaskuntatoiminta näkyvämmiksi. Opinnäytetyön avulla luotiin toimintamalli, jonka mukaisesti oppilaskuntatoiminta voi jatkua tulevaisuudessa. Opinnäytetyön toiminnalliset osuudet toteutettiin syksyn 2014 aikana. Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat yläkoulun oppilaat, joista tiiviimmin työskenneltiin oppilaskunnan hallituksen jäsenten kanssa.

Toiminnan lähtökohtana oli oppilaiden osallistaminen mukaan kehittämistyön eri vaiheisiin. Toiminnallisiin osuuksiin sisältyi oppilaskuntatoiminnan infotilaisuuden pitäminen, uuden hallituksen muodostaminen, uuden hallituksen ryhmäytymisen tukeminen, oppilaskuntatoiminnasta tiedottaminen, sekä oppilaskunnan hallituksen kokouskäytäntöjen ja jäsenten roolien selkiyttäminen.

Toimintaa arvioitiin palautetta keräämällä, oppilaskunnan hallituksen jäseniä osallistaen. Oppilaskunnan hallitukselta kerättiin palautetta siitä, millaisena he olivat kokeneet oppilaskunnan hallituksen toiminnan syksyn aikana. Palautetta kerättiin myös ryhmäytymisen onnistumisesta ja toiminnan selkeydestä. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet keräsivät omilta luokkatovereiltaan palautetta muun muassa siitä, olivatko he saaneet syksyn aikana selkeän kuvan siitä mitä oppilaskunnan hallitus tekee ja kokevatko he voivansa vaikuttaa koulun asioihin. Opettajille suunnatussa arvioinnissa pyydettiin heiltä palautetta siitä onko oppilaskunnan hallituksen toiminta selkiytynyt heille ja oliko heillä mahdollisia toiveita oppilaskunnan hallitukselle tulevaisuudessa. Oppilaskunnan hallituksen ohjaavat opettajat ja kuraattori arvioivat omalta osaltaan toiminnan toteutumista.

Koulun oppilaat saivat syksyn aikana käsityksen siitä mitä oppilaskunnan hallitus tekee ja miten he voivat vaikuttaa koulunsa asioihin. Oppilaskunnan hallitus koki toiminnan selkeäksi ja miellyttäväksi ja ryhmäytymisen onnistuneeksi. Oppilaskunnan hallituksen koko kasvoi merkittävästi ja jokaiselta luokalta saatiin edustajat hallitukseen. Näin oppilaiden osallisuus vahvistui ja vaikutusmahdollisuudet paranivat. Tämän opinnäytetyön mukaan oppilaskuntatoimintaa kehittämällä voidaan parantaa oppilaiden osallisuutta kouluympäristössä.

Asiasanat: Osallisuus, koulu, oppilaskunnat, toiminnallinen opinnäytetyö

ABSTRACT

Varonen, Emilia. Participation and fraternity activity. Improving student participation in school-environment by improving fraternity activity. 66 p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, spring 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Sciences.

The focus on my thesis was to develop fraternity activity in Pohjois-Haaga co-educational school. The thesis was carried out in the form of a project. The aim of my thesis was to improve students' experiences of participation in the school environment and activate them to take part in the matters that affect their well-being at school. Another important aim was to increase the coverage of fraternity activity so all the students are aware of what fraternity is, what the fraternity board does in Pohjois-Haaga coeducational school and how you can participate as a member of the board or as a student. The project included arranging an informative event for the whole school about the fraternity activity, forming the new fraternity board, organizing activities that support the new board to function well and informing the other students about the fraternity board activities. All the activities were arranged during the fall 2014.

An evaluation of the thesis was partly made by the members of the fraternity board. Members collected feedback from their classmates as to if they feel that they can take part in the decision making in the matters of the school and if they feel that they understand what fraternity activity is and what the fraternity board does. Feedback was also collected from the fraternity board. They were asked to give feedback about how they felt the atmosphere was like in the fraternity board activity, whether the purpose of the fraternity board is clear to them and if the activities that were organized to support the group to function well were successful. Also the teachers were asked to give feedback about whether their knowledge about the fraternity activity improved during the fall. The school counselor and the leading teachers of the fraternity activity evaluated the successfulness of the project.

During the fall the students had a clear picture about the fraternity activity and how they can participate in the school matters. Members of the fraternity board felt taking part in the activities and the atmosphere was pleasant. Members of the board felt that the activities that were organized for the group were successful. An important result was that the size of the fraternity grew tremendously and there was a student in the board from every class. During the project, structures of the fraternity activity were made more consistent and clear. All the functional parts of the thesis can be used and repeated as the same in the future. The conclusion of the thesis is that by improving fraternity activity, you can improve student experiences of participation in the school environment and activate them to take part in the school matters.

Keywords: participation, school, fraternity activity, practice-based thesis

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OSALLISUUS JA KOULU	8
2.1 Koulu	8
2.2 Kouluviihtyvyyys Suomessa	10
2.3 Osallisuus	11
2.4 Demokratiakasvatus	13
3 OPPILASKUNTA OSALLISUUTTA TUKEMASSA.....	16
3.1 Ryhmässä toimiminen	16
3.2 Oppilaskunta	17
3.3 Osallistuva oppilas – Yhteisöllinen koulu -hanke	19
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA SUUNNITTELU	22
4.1 Tavoitteet ja tarkoitus	22
4.2 Toimintaympäristö	23
4.3 Opinnäytetyön suunnitelma ja kehittämistyön käynnistäminen.....	23
5 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISET OSUUDET	27
5.1 Infotilaisuus	27
5.2 Luokan edustajien valinta ja uuden hallituksen muodostaminen	28
5.3 Uuden oppilaskunnan hallituksen ensimmäinen kokous	29
5.4 Oppilaskuntatoiminnan näkyväksi tekeminen.....	31
5.5 Ryhmäytyminen.....	32
6 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN ARVIOINTI	34
6.1 Oppilaskunnan hallituksen arviointi	34
6.2 Oppilaskunnan arviointi	35
6.3 Henkilökunnan arviointi	37
6.4 Oma arviointi	38
7 YHTEENVETO JA JATKOKEHITTÄMINEN	46
7.1 Johtopäätökset	46
7.2 Kehittämisehdotukset	48

7.3 Oppilaiden jatkokehittämistoiveita	51
8 POHDINTA	52
8.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	52
8.2 Oma ammatillinen kehitys	55
LÄHTEET	59
LIITE 1: KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSELLE.....	63
LIITE 2: KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSEN VANHOILLE JÄSENILLE	64
LIITE 3: ARVIOINTI LUOKANVALVOJATUNNILLE	65
LIITE 4: ARVIOINTI OPETTAJALLE.....	66

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on oppilaiden osallisuuden vahvistaminen oppilaskunnan hallituksen toimintaa kehittämällä Pohjois-Haagan yhteiskoulussa. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä yläkoulun oppilaiden osallisuutta oppilaskunta-toimintaa kehittämällä, selkiyttää ja johdonmukaistaa oppilaskunnan hallituksen ja sen toiminnan rakenteita, sekä tuoda oppilaiden vaikutusmahdollisuudet ja oppilaskuntatoiminta näkyvämmiksi. Kohderyhmänä olivat yläkoulun oppilaat.

Yhdeksän vuoden ajan koulu on tärkeä sosiaalinen ympäristö lapselle ja sillä on tärkeä rooli oppilaiden minäkuvan, tunne-elämän ja mielenterveyden muotoutumisessa. Keskinäinen kunnioitus, huolen pitäminen toisistaan ja yhtenäisyyden tunne ovat hyvän koulun piirteitä. Tutkimukset osoittavat niiden puutteen olevan yhteydessä koulun keskeyttämiseen. Muista välittämisen ja tunteen ryhmään kuulumisesta tulisi olla keskeisiä asioita koulussa. (Uusikylä 2006, 11,17.)

Oppilaiden osallisuuden vahvistamiseen ja lisäämiseen on alettu kiinnittää huomiota ja oppilaskuntatoiminta on määrätty lakisääteiseksi joulukuussa 2013. Suomessa koululaiset ovat akateemisesti hyvin pärjääviä, mutta tutkimustulokset osoittavat, että suomalaiset lapset eivät viihdy koulussa (Harinen & Halme 2012, 13). Osallisuutta vahvistamalla ja rakentamalla puitteet oppilaiden omien mielipiteiden ilmaisuun mahdollistetaan oppilaiden vaikuttamismahdollisuudet mielekkään kouluympäristön luomiseen. Demokratiakasvatuksen avulla opetetaan nuorille taitoja toimia vuorovaikutuksessa yksilöiden ja yhteisöjen välillä. (Nousiainen & Piekkari 2007, 7). Oppilaskuntatoimintaa pyrittiin rakentamaan opinnäytetyöprosessin aikana sellaiseksi, että jokaisella koulun oppilaalla olisi mahdollisuus ja keinoja saada äänensä kuuluviin.

Toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa toimin yhteistyössä Pohjois-Haagan Yhteiskoulun kuraattorin Anne Kataksen ja oppilaskunnan ohjaajien Lauri Hiltusen ja Tuomo Sutisen kanssa. Oppilaista tiiviimmin prosessissa mukana olivat oppilaskunnan hallituksen jäsenet, koska työn keskeisimpänä

tarkoituksena oli jäsentää ja johdonmukaistaa nimenomaan oppilaskunnan hallituksen toimintaa. Opinnäytetyöprosessin aikana oppilaskunnan hallituksen toimintaa tehtiin näkyvämmäksi, sekä luotiin uusia rakenteita oppilaskunnan hallitukseen, jotta kaikkien koulun oppilaiden vaikutusmahdollisuudet parantuisivat. Työskentely painottui vahvojen rakenteiden ja toimivan ryhmän luomiseen, jotta opinnäytetyöprosessin päätyttyä oppilaskunnan hallituksella on toimivat puitteet vaikuttamiseen ja aktiiviseen toimimiseen kouluympäristössä. Luomalla toimivat rakenteet, oppilaskuntatoiminnan on mahdollista olla jatkossa oppilaita osallistavampaa ja vähemmän aikuisjohtoista.

Opinnäytetyöprosessi koostui kolmesta vaiheesta. Nämä vaiheet olivat suunnittelu, käytännön toteutukset, sekä toiminnan arviointi. Opinnäytetyön toiminnallisiin osuuksiin kuului uuden oppilaskunnan hallituksen muodostaminen, uuden hallituksen ryhmäytymistä tukevien harjoitusten tekeminen, sekä hallituksen jäsenten roolien ja tehtävien selkiyttäminen. Työskentelyn kautta tuotiin esiin vaikuttamisen väyliä kaikille koulun oppilaille. Oppilaskunnan jäsenten osallisuutta painotettiin toimintaa kehittäessä ja järjestäessä, jolloin toteutustavat ja ideat tulivat oppilailta itseltään ja niitä ei siten tarkemmin ennalta määritelty. Oma roolini opinnäytetyön tekijänä prosessin eri vaiheissa oli ohjaava, puitteet toimimiselle luova ja osallistumisen kautta auttava. Tavoitteena ei ollut toimia oppilaskunnan ohjaavan opettajan roolissa, vaan opinnäytetyön tarkoituksena oli myös jäsentää ja vahvistaa ohjaavien opettajien roolia oppilaskuntatoiminnassa.

2 OSALLISUUS JA KOULU

2.1 Koulu

Suomessa vakinaisesti asuvista lapsista jokainen on oppivelvollinen ja tavallisesti peruskoulu suoritetaan yhdeksässä vuodessa. Näin ollen koulu on keskeisessä roolissa lapsen elämässä yhdeksän vuoden ajan, lasten ja nuorten viettäessä suurimman osan valveillaoloajastaan koulussa. Koulu on tärkeä sosiaalisen ympäristönä. Koulussa saadut kokemukset vaikuttavat nuorten asenteisiin työtä kohtaan ja yhteisön jäsenenä toimimiseen liittyen. (Hakalehto-Wainio 2012,17,19.) Koulusta puhuttaessa keskustelut painottuvat usein oppimiseen, oppijoihin ja moderneihin toimintaympäristöihin, mutta opetukseen liittyy myös sosiologiset ja sosiaalipsykologiset tekijänsä. Oppilaiden minäkuva, tunne-elämä ja mielenterveys muotoutuvat osaksi koulunkäynnin kautta. (Uusikylä 2006, 11.)

Keskinäinen kunnioitus, huolen pitäminen toisistaan ja yhtenäisyyden tunne ovat hyvän koulun piirteitä. Muista välittäminen tulisi olla keskeistä koulussa. Tutkimusten mukaan huolenpidon ja välittämisen puute ovat usein keskeisiä päätekijöitä koulun keskeyttämiseen liittyen. Kaikilla on tarve tulla hyväksytyksi ja tuntea kuuluvansa yhteisöön. Yhtenäisyys syntyy tunteesta ryhmään, sen tavoitteisiin ja arvoihin kuulumisesta. Oppilaille on erilainen sosiaalinen tausta ja he kypsyvät eri tahtiin, joten on mahdotonta olettaa, että kaikki pystyisivät näyttämään pätevyyttään koulussa samanaikaisesti. Moni aikuinenkin ajattelee olevansa huono matematiikassa, kielissä tai muissa aineissa, koska on kouluaikoina leimautunut sellaiseksi. Hyvässä koulussa oppilas pystyy luomaan myönteisen minäkuvan ja realistisen kuvan tiedoistaan ja taidoistaan. (Uusikylä 2006,17,26–27.)

Oppilaiden turvallisuuden tunne on tärkeää, koska monet oppilaat saattavat kokea itsensä huonoiksi, lahjattomiksi, opettajien tai oppilastovereidensa syrjimiksi. Turvattomuuden tunne aiheuttaa kouluviihtymättömyyttä ja muihin tekijöihin yhdistyessä pahimmillaan jopa elämän merkityksellisyyden katoamista. (Uusiky-

lä 2006, 17,19.) Sosiaalisten haasteiden lisääntyessä kouluissa, ovat päihteet, väkivalta, itsetuhoisuus ja mielenterveyden ongelmat monissa paikoissa arkipäiväisiä. Perheiden haasteet ja ongelmat heijastuvat myös kouluun. Pahimmillaan nuorten huonovointisuus on näkynyt muun muassa koulusurmina. Lasten ja nuorten pahoinvoinnin ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi tehdyt toimenpiteet ja poliittinen päätöksenteko on ollut melko vaatimatonta ja näennäistä. (Wallin 2011,23–24.)

Kouluhyvinvoinnin turvaamisen tavoitteena on sellaisen oppimisympäristön luominen, jossa ketään ei kiusata ja kaikki voivat hyvin. Ongelmatilanteita voidaan ehkäistä edistämällä yhteisön välittävää ilmapiiriä ja vuorovaikutusta. Aikuisten ja lasten kohtaaminen, sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus ovat keskeisessä roolissa. Koulusosiaalityön tärkeä työmuoto on ennakoiva työ. Ennakoivatyö on esimerkiksi sosiaalisten taitojen kehittämistä ja opetusryhmien ryhmäytymisen edistämistä. Ehkäisevä, yhteisöllinen hyvinvoinnin lisääminen ja osallistava lähestymistapa ei hyödytä vain yksilöä, vaan koko yhteisöä. Vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja ja yhteisöllisyyttä lisäävistä ryhmähankkeista ja kampanjoista voidaan puhua sosiokulttuurisena tai yhteisösosiaalityönä, osana koulusosiaalityöntekijän arkipäivää. (Wallin 2011, 106–107.)

Vuosina 2009–2011 toteutetussa Lapsen ääni-hankkeessa (Armanto ym. 2011,25) mukana olleet sosionomiopiskelijat olivat koulussa harjoittelussa ollessaan, lasten tavattavissa vapaammassa tilanteissa, kuten koulun käytävillä. Lapsen tukeminen ja osallisuuden lisääminen oli toiminnan tavoitteena. Muutoin syrjään jäävät lapset olivat erityisesti toiminnan huomion kohteena. Juuri näissä tilanteissa lapsilla oli matala kynnys tulla keskustelemaan opiskelijoiden kanssa. Yksittäisten lasten kohdalla tällaisella mahdollisuudella voi olla suurikin ongelmia ennaltaehkäisevä vaikutus. Tällaisten kohtaamisten avulla lapsella on mahdollisuus voimaantua ja löytää omia vahvuuksiaan.

2.2 Kouluviihtyvyys Suomessa

Kansainvälisesti mitattuna suomalaiset oppilaat ovat saaneet hyviä oppimistuloksia, joita on selitetty laadukkaalla, tasa-arvoisella ja maksuttomalla koulutuksella. Näiden seurauksena hyvinvointi ja demokratia ovat parantuneet ja alueelliset ja eri yhteiskunnallisten ryhmien väliset erot ovat pienentyneet. Suomen YK:n ihmisoikeusneuvostolle toimittamassa raportissa mainitaan ammattitaitoiset opettajat, korkeatasoinen erityisopetus, varhaisen puuttumisen periaate, oppilaiden yksilöllinen huomioiminen ja koulujen itsenäisyys keskeisiksi menestystekijöiksi. Samanaikaisesti on julkaistu useita tutkimuksia, joiden mukaan suomalaiset lapset pitävät koulusta merkittävästi vähemmän kuin muissa Euroopan maissa. Vain alle kymmenesosa pitää koulusta paljon. (Hakalehto-Wainio 2012,18.)

Vuonna 2011 Euroopan neuvoston (Council of European policy 2011, 92) julkaisi raportin lasten ja nuorten osallisuudesta Suomessa. Raportin mukaan vuonna 2007 Suomessa pidettiin koulusta vähemmän kuin muissa taloudellisesti hyvin kehittyneissä Euroopan maissa. Alle kymmenen prosenttia suomalaisista 11–15-vuotiaista piti koulusta paljon. Unicef (2007,19) teki myös selvityksen rikkaiden maiden lasten hyvinvoinnista. Tulokset osoittavat, että 15-vuotiaat suomalaislapset ovat saavuttaneet parhaat tulokset yleiskuvassa lukemisessa ja luetun ymmärtämisessä, sekä matemaattisessa ja tieteellisissä lukuaineissa. Suomi sijoittuu kuitenkin vuosi toisensa jälkeen häntäpäähän tarkastellessa kuinka moni tutkimukseen osallistuneista kuului koulusta paljon pitäviin oppilaisiin (Harinen & Halme 2012, 13).

Myös kouluterveystudkimukset ja Pisa-tutkimustulokset ovat osoittaneet, että oppilaat eivät viihdy koulussa. Koulujen toimintakulttuuria tulisi näiden tutkimusten tulosten pohjalta kehittää ja Suomessa onkin alettu järjestää tilaisuuksia, joissa nuoria kuullaan. Näissä tilaisuuksissa on noussut esiin nimenomaan toiveet nuorten kuulemisesta ja paremmista vaikutusmahdollisuuksista. Kansainvälisesti tarkasteltuna suomalaisnuoret eivät koe vaikutusmahdollisuuksiaan koulussa hyviksi ja verrattuna muihin pohjoismaihin osallistuminen oppilaskuntatoimintaan tai muunlaiseen hallintotoimintaan jää Suomessa vähäiseksi. Tie-

doiltaan ja taidoiltaan suomalaisnuoria on kuvattu taitaviksi, mutta yhteiskunnallisen toimimisen taitojen omaksuminen ei ole kehittynyt yhtä hyväksi. (Lairio 2009, 180, 182) Vuonna 2010 toteutetussa laajassa yläluokille suunnatussa terveystarkastuksessa tuli ilmi, että lähes kolmannes kahdeksas- ja yhdeksäsluokkaisista koki koulun ilmapiirin huonoksi. Joka kolmannes yläkoulun oppilaista koki, että koulussa oppilaita kohdellaan epäoikeudenmukaisesti. Vastaukset ovat pysyneet lähes samoina läpi 2000-luvun. (Hakalehto-Wallin 2012, 18.)

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos tarkasteli tutkimuksessaan (Roine, Puusniekka, Luopa, Kinnunen & Jokela 2011, 5, 8, 19–20, 23.) oppilaiden kokemuksia osallisuudesta, osallistumisesta koulun toimintoihin, sekä vuorovaikutuksen toimivuudesta koulussa. Aineistona käytettiin kyselylomakkein kerättyjä kouluterveydentarkastuksen vastauksia vuosilta 1996–2010. Tulosten mukaan luokan ilmapiiri, jossa koettiin vaikeaksi ilmaista vapaasti mielipiteensä, sekä tietämättömyys siitä miten koulun asioihin voisi vaikuttaa, oli yhteydessä vaikeuksiin opiskelussa. Koulun toimintoihin osallistumiseen oli tulosten mukaan yhteydessä pro sosiaaliseen käyttäytymiseen.

Kun nuoret saavat olla mukana heitä itseään koskevassa päätöksenteossa, syntyy terve ja turvallinen koulu. Koulun oppimis- ja toimintakulttuurin tulisi olla sellainen, että oppilaalla on mahdollisuus muodostaa realistinen kuva omista vaikuttamismahdollisuuksistaan ja kehittyä osallistuvaksi ja yhteistyötaitoiseksi kansalaiseksi. Oppilaskuntatoiminta on tärkeää, koska yhteisöllisyyden vahvistaminen oppilaskunnassa ja luokassa kuuluu koulun kasvatuksellisiin tehtäviin. (Lairio 2009, 182–183.)

2.3 Osallisuus

Aiheena osallisuuden kehittäminen koulussa on ajankohtainen, koska 1.8.2014 asti voimaan uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Oppilashuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on muun muassa ”edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä”.

Osallisuus on sitoutumista yhteisten asioiden parantamiseen ja vastuun kantamista ja saamista omaan ja koko yhteisön toimintakykyyn liittyen. Osallisuus ei toteudu, jos lasten ja nuorten mielipiteitä vain kuunnellaan, mutta niillä ei ole merkitystä yhteisön toiminnasta päätettäessä. Osallisuus edellyttää vallan jakamista ja mahdollisuutta muuttaa yhteisöä johon kuuluu. (Kiilakoski, Gretchel & Nivala 2012, 15–16.) Lapsen oikeuksien komitea on todennut koulujen velvollisuudeksi opettaa, että oikeus osallistua on kansainvälisesti tunnustettu tärkeä oikeus. Osallisuusosoikeuden toteutuminen kouluissa ei ole automaattista, vaan se edellyttää suunnitelmallista toimintaa, osallistumisen tapojen kehittämistä ja seurantaa, sekä oppilaille kuuluvien oikeuksien opettamista. Osallistumiseen kannustava ja motivoiva ilmapiiri on osallisuuden toteutumisen edellytys. (Hakalehto-Wainio 2012, 100.)

Nuoren tulisi tuntea osallisuutta ja pätevyyttä, sekä tuntea roolinsa merkittäväksi omassa asuin- ja elinympäristössään. Osallisuuden toteutumisen mittarina voidaan pitää sitä kuinka paljon nuori kokee voivansa vaikuttaa asioiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Nousiainen & Piekkari 2007,8.) Oppilaiden tulisi saada osallistua suunnitteluun ja arviointiin koulun oppimisympäristöön, työrauhaan ja kouluturvallisuuteen liittyen. Oppilaat kokevat pääsevänsä vaikuttamaan lähinnä luokkaretkien suunnitteluun, koepäivistä päättämiseen ja koulun juhlien ohjelmaan. (Hakalehto-Wainio 2012, 101.)

Osallisuutta ei ole määritelty yhdellä tietynlaisella tavalla, vaikka se on ollut keskusteluissa jo pitkään. Osallisuus käsitteen alla on ollut toimintaa, jolloin osallisuus on ollut vain näennäistä, mutta toisaalta se on antanut tilaa innovatiivisille toimille ja ajattelulle. Ensimmäinen kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistunut osallisuushanke oli 1998–2002 vuosina toteutettu valtakunnallinen osallisuushanke, jota koordinoi sisäasianministeriö. Hankkeen tavoitteena oli lisätä lähidemokratiaa eli kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia paikallistasolla. Vaikka tarkoituksena oli parantaa nuorten osallisuutta, joissain hankkeissa nuoret eivät kokeneet osallisuuden kokemuksia. Sen seurauksena osallisuuden laatua pyrittiin määrittelemään. Osallisuus sanaan ei ole olemassa vastinetta tieteen valtakielillä. Suomessa osallistumisen ja osallisuuden käsitteet on pyritty erottelemaan, kun taas esimerkiksi englanninkielisellä sanalla participation voi-

daan viitata molempiin. Osallisuuden määrittelyssä onkin jotakin kotoperäistä, eikä osallisuuden käsitettä voida ymmärtää lukemalla pelkästään vieraskielisiä kirjallisuutta ja tutkimuksia. (Kiilakoski ym. 2012, 15.)

Osallisuuden edistäminen voidaan jakaa kahteen osioon, sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamisen, sekä poliittisiin suhteisiin vaikuttamiseen. Syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn liittyen, sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen on nähty osallisuuden edellytyksenä. Sosiaalista osallisuutta edistäessä toimet kohdistuvat monesti erityistarpeissa oleviin lapsiin ja nuoriin. On tärkeää kuitenkin muistaa, että osallisuuden sosiaaliset puolet koskevat kaikkia lapsia ja nuoria. Osallisuuden edistäminen poliittisiin suhteisiin vaikuttamalla, liittyy päätöksentekoon osallistumiseen ja vaikuttamiseen. (Kiilakoski ym. 2012, 16–17.)

Myös Perusopetuslain (628/1998), kohdan Osallisuus ja oppilaskunta (1267/2013) mukaan:

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun.

2.4 Demokratiakasvatus

Sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivinen lapsuus on yhteydessä aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamiseen. Nuoret eivät koe välttämättä osallisuutta ja osallistumista kovinkaan tärkeäksi, jos eivät ole niihin tottuneet. Nuoret eivät yleensä aloita osallistumista yhtäkkiä keskenään, jos puitteita osallistumiselle ei ole. Nuoria tulee motivoida ja kannustaa osallistumaan ja tarjota heille tietoa siitä mitä ja miten he voivat osallistua. Demokratia taidot eivät ole valmiiksi synnyntäisesti olemassa, vaan ne pitää ja voi opetella. Aktiivisen kansalaisen tulee omata taitoja liittyen kommunikaatioon ja dialogiin, toisten kanssa vuorovaikutuksessa olemiseen ja julkiseen keskusteluun osaa ottamiseen. Kansalaisvai-

kuttamisen lähtökohtana on mahdollisuus vuorovaikutuksen syntymiseen yhteisöjen ja yksilöiden välillä. (Nousiainen & Piekkari 2007, 7.)

Laitinen ja Nurme (2007,11–12,14,17) kirjoittavat artikkelissaan, että nuoria haastatellessa, aineistoista ilmenee etteivät nuoret koe oppivansa koulussa aktiivisena kansalaisena toimimisen tietoja ja taitoja. Niitä opitaan enemmänkin vasta koulujen ulkopuolisissa yhteisöissä, kuten opiskelijajärjestöissä. Käsitteenä kansalaisuus on kiteytettynä yhteisöön kuulumista. Aktiivinen kansalaisuus on käsitteenä hyvin laaja. Lähtökohtaisesti se on yhteisen hyvän eteen toimimista, vastuun ottamista ja osallistumista yhteisten asioiden hoitamiseen. Passiivinen kansalainen ei ole aktiivisen kansalaisen vastakohta, vaan ennemminkin sitoutumisen puute ja kokemus siitä ettei kuulu mihinkään yhteisöön.

Aktiivista kansalaisuutta ja toimivaa demokratiaa ei voi oppia vain teoreettisena tietona, vaan myös kokemuksellisenä käytäntönä. Koulun mahdollisuudet vaikuttaa aktiiviseksi kehittymiseen ovat rajalliset, sen ollessa vain yksi sosiaalisista instituutioista. Aktiivisen kansalaisuuden edistäminen kouluissa voi olla myös haastavaa. Tulisi luoda mahdollisuuksia vaikuttamiseen, mutta toisaalta nuoruuteen kuuluu kyseenalaistaminen ja se voi olla luonteeltaan koulua kritisoivaa. (Laitinen & Nurmi 2007, 26–27.) Luottamukseen ja toisten arvostamiseen perustuva vastuulliseen kansalaisuuteen kasvattavan oppimisympäristön luominen edellyttää ajattelun muutosta. Oppimisympäristö joko estää tai tukee aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamista. Vain osallistumalla voi oppia osallistumaan ja kasvattajien tehtävänä on luoda fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö, joka sen mahdollistaa. (Kostiainen 2007, 71–72.)

Kouluja on Suomessa haluttu rakentaa demokraattisemmiksi. Lukuun ottamatta yksittäisten koulujen kokeiluja koko koulun tasolla toteutettavasta osallistuvasta demokratiasta, Suomessa osallisuuden vahvistaminen kouluissa on ollut lähinnä oppilaskuntatoimintaa. Oppilaskuntatoiminta on yleisin keino kehittää koulua demokraattiseksi yhteisöksi. Jotta koulu voi olla demokraattinen yhteisö, sen täytyy tarjota perustiedot demokraattisesta toimimisesta. Halu toimia yhteisen hyvän eteen, pelkästään oman edun tavoittelun sijasta on demokratian perusedellytys. (Gellin ym. 2012, 104.) Perusopetuksen opetussuunnitelman perus-

teissa keskeisenä painotuksena on oppilaiden vaikuttaminen ja aktiivinen kansalaisuus. Kouluvaalit ovat demokraattista toimintaa, mutta haasteena on, että ne suosivat helposti aktiivisia lapsia ja jotkut luokista voivat jäädä kokonaan ilman edustajaa. Oppilaskunnan toiminnan monipuolistamalla ja parantamalla voidaan lisätä koulun yhteistoimintaa, oppilaiden osallistumista ja kuulluksi tulemistä kouluissa. (Manninen 2008,12–13,22.)

Lähtökohtaisesti demokratian edistämässä koulussa, kysymys on koulun toimintatavoista ja tavoitteista. (Laitinen & Nurmi 2007,27). Todellisen demokratian toteutuminen edellyttää kaikkien kouluyhteisön jäsenten eli rehtorin, opettajien, muun henkilökunnan ja oppilaiden osallistumista yhteisistä asioista päättämiseen. Oppilaskuntien toiminta on hyvin rajoitettua verrattuna kouluneuvostoihin, joissa opettajien, oppilaiden ja henkilökunnan muodostamat neuvostot päättävät tärkeistä asioista kouluyhteisöissä. Kouluneuvostoja toimii muiden pohjoismaiden lisäksi ainakin Iso-Britannian ja Saksan kouluissa. Usein oppilaskuntatoiminta on tilaisuus nuorille harjoitella itsehallinnollista toimintaa lähinnä esimerkiksi koulutilojen viihtyisyyteen liittyvissä asioissa. Varsinaisessa kouludemokratiassa oppilaita kuullaan tärkeissä asioissa, kuten opetussuunnitelman opettajankokouksissa edustamisessa ja opetuksen laadun kehittämisessä. Demokraattiseksi kouluneuvostoksi kehittyminen edellyttää oppilaskunnan vallan laajentamista ja uudelleen jakamista. (Ahonen 2007,33–35.)

3 OPPILASKUNTA OSALLISUUTTA TUKEMASSA

3.1 Ryhmässä toimiminen

Pienryhmiin osallistuminen on arkipäiväistä nyky-yhteiskunnassa. Kouluissa osallistutaan joka päivä erilaisiin ryhmätoimintoihin, joilla on sosiaalisia, kognitiivisia ja emotionaalisia vaikutuksia. Suuri osa ryhmädynamiikasta muodostuu omaehtoisesti opiskelijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. (Kauppila 2005, 90, 92.) Hyvin toimivan ryhmän perustehtävä on kaikille selkeä ja ilmapiiri on vapaa positiivisten ja negatiivisten tunteiden ilmaisuun. Ryhmässä tunnetaan vastuuta toisista ja ryhmästä, sekä kuunnellaan muita ryhmän jäseniä. Vuorovaikutustilanteet ovat toisia kunnioittavia, jossa onnistuneesti yhdistetään sanattomat ja sanalliset viestinnän muodot. Ryhmässä toimiminen tarjoaa tilaisuuden oppia ymmärtämään ja tiedostamaan tunteita, sekä niiden merkityksiä. Ryhmää hallitsevat negatiiviset tunteet alkavat ennen pitkää vaikuttaa ryhmän toimintakykyyn. (Kaukkila & Lehtonen 2008, 13,31,41.)

Ihminen syntyy johonkin yhteisöön ja elää suurimmaksi osin yhteisöissä koko elämänsä ajan. Ryhmä onkin ihmiselle hyvin luonnollinen oppimisympäristö. Oppimisprosessit ovat sidoksissa ryhmään, jossa oppiminen tapahtuu. Tämä tarkoittaa sitä, että se ei ole merkityksetöntä millainen ryhmä, jossa toimitaan, on. (Nikkola 2013,59.) Raina ja Haapa (2007,67–69) ovat keränneet kokoon teoksessaan nuorten ajatuksia siitä millainen on toimiva ryhmä. Huomio kiinnitettiin erityisesti ryhmän vuorovaikutukseen. Ryhmän tulee olla hyvin organisoitu, kaikilla on oma vastuunsa ja paikkansa. Toimivassa ryhmässä ajattelu on kriittistä, mutta jokaista kunnioitetaan ja keskustelu pysyy järkevänä. Tutustuminen ryhmäläisiin ei ole välttämätöntä, jos työskennellään yhdessä vain vähän aikaa. Pitkäkestoinen ryhmä koettiin paremmaksi silloin kun tehdään töitä yhdessä pidempään. Ryhmässä on hyvä oppia tuntemaan toisensa. Kaverilta voi kuitenkin olla vaikeampi ottaa vastaan palautetta, eikä aina uskalleta olla eri mieltä.

3.2 Oppilaskunta

Joulukuun 30. päivänä vuonna 2013 oppilaskuntatoiminta muutettiin lakisääteiseksi. Laki tuli voimaan 1. päivänä elokuuta 2014. Perusopetuslaissa (628/1998), kohdassa Osallisuus ja oppilaskunta (1267/2013) määritellään oppilaskuntatoimintaa seuraavasti:

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulla koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunta voi olla useamman koulun yhteinen. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla koulun oppilaskuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä ennen muita oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavia päätöksiä.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Tarkemmin toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden koulun toimintaa ohjaavien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Opetuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta.

Oppikoulujen oppilaskuntatoiminta sai alkunsa 1939 perustetusta Teiniliitosta. Parhaimmillaan toiminnassa oli mukana lähes kaikki oppikoulut 1960-luvulla, kunnes 1970-luvulla jäsenkato iski järjestön toimintaan ääriäskemistön vallattua Teiniliiton. Teiniliitto lakkautettiin kokonaan vuonna 1984, kun toiminta oli hiljalleen kuihtunut vuoden 1975 valtionavun lakkauttamisen tuloksena. Suomen lukiolaisten liitto perustettiin vuonna 1985 ja ammattiin opiskelevien liitto Sakki Ry:n vuonna 1987. Muutama koulu alkoi 1990-luvulla kehittämään uudelleen peruskoulujen oppilaskuntatoimintaa ja ilmiönä se alkoi laajeta vasta 2000-luvulla. Vuosina 2005–2007 toteutetulla Osallistuva oppilas–Yhteisöllinen kouluhankkeella Opetusministeriö lähti uudelleen aktivoimaan oppilaskuntatoimintaa peruskouluissa. (Lairio 2009, 182–183.)

Jokainen koulun oppilas kuuluu koulun oppilaskuntaan. Oppilaskunnan keskuudesta valitaan edustajat, jotka muodostavat oppilaskunnan hallituksen. Osallisuuden vahvistaminen koulussa on usein nimenomaan oppilaskuntatoiminnan kehittämistä. (Gellin ym. 2012, 104.) Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on, että oppilaat itse, keskinäisellä toiminnallaan parantavat asemaansa koulussa ja toimivat yhdessä yhteisen hyvän eteen. (Nousiainen & Piekkari 2005, 20–21).

Oppilaskunnan hallituksen keskeisimpänä tehtävänä on parantaa koulun menneitä, sekä parantaa oppilaiden yhteistyötaitoja, asemaa ja kouluviihtyvyyttä. Hallitus käsittelee asioita, joita oppilaat, vanhemmat, muut yhteistyötahot ovat tuoneet heidän tietoisuuteensa. Hallituksen tehtävänä on ideoida miten oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta voisi koulussa parantaa. Hallitus voi kokouksissaan käsitellä esimerkiksi järjestyssääntöihin liittyviä asioita, tärkeintä on, että ne ovat todellisia koulun arkeen liittyviä asioita. Todellinen osallisuus yhteisiin asioihin vaikuttamisesta ei toteudu, jos oppilaskunnan hallitus on vain hauskoja tapahtumia järjestävä taho. Osallisuus ei toteudu, eivätkä oppilaat koe osallisuutta, jos joutuvat toteuttamaan vain heille valmiiksi annettuja suunnitelmia. Hallitus vie käsiteltävät asiat ja ehdotukset eteenpäin yhteistyötahoille, kuten koulun rehtorille, johtokunnalle tai oppilaskunnalle. Tarkoitus ei ole, että kaikkien ehdotusten tulisi mennä läpi, kun oppilaskunnan hallitus pääsee käsittelemään todellisia koulun arkeen liittyviä kysymyksiä. (Nousiainen & Piekkari 2005, 22–24.; Lairio 2009, 183–184.) Luokkien, opettajien ja oppilaskunnan hallituksen välisen vuorovaikutuksen tulee olla sujuvaa ennen kuin oppilaskuntatoiminta voi kunnolla aktivoitua (Nousiainen & Piekkari 2007, 8).

Ohjaavan opettajan rooli on merkittävä etenkin oppilaskuntatoiminnan alussa innostajana, toiminnan organisoijana, sekä ohjaajana. Koulun henkilökunnasta valittu ohjaava opettaja tai mielellään työpari, tekee yhteistyötä oppilaskunnan hallituksen kanssa toiminnan suunnittelussa, järjestämisessä ja toteutuksessa. Ohjaavien opettajien tehtävänä on edistää oppilaskunnan ja opettajien yhteistyötä ja oppilaskunnan hallitukselle mahdollisuuksia olla osa koulun yhteisöä. Alussa aikuisen ohjausta tarvitaan enemmän, mutta tavoitteena on, että oppilaskuntatoiminnan vakiintuessa, siitä tulee itseohjautuvampaa ja ohjaavan opet-

tajan rooli on enemmänkin tukea nuorten itsenäistä työskentelyä. (Nousiainen & Piekkari 2005, 22–24.; Lairio 2009, 186–187.)

Oppilaskuntatoimintaan ja muihin koulutoimintoihin osallistumisella, sekä opiskelutaitojen välillä on nähtävissä yhteyksiä. Oppilaskunnan toimintaan osallistuvat ilmoittivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimassa kyselyssä auttavansa yleisemmin muita, sekä heillä oli yleisimmin kiitettävä keskiarvo. Myös muut osallistumiseen liittyvät toiminnot, kuten tytöillä koulukiusaamisen ehkäisy-suunnitelman laadintaan osallistuminen oli yhteydessä pro sosiaaliseen käyttäytymiseen. Oppilaiden osallistuminen koulu yhteisön erilaisiin toimintoihin oli yhteydessä myös esimerkiksi nuorempien ystävälliseen kohteluun. (Roine ym. 2011, 19–25.) Varhaisen tuen menetelmiä kehittämällä ja kokeilemalla, sekä lähitukea ja vertaistukitoimintaa tarjoamalla voidaan olettaa kiusaamisen vähenvän, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen parantuessa. (Armanto ym. 2011, 30).

3.3 Osallistuva oppilas – Yhteisöllinen koulu -hanke

Osallistuva oppilas – Yhteisöllinen koulu oli Opetusministeriön hanke, jonka tavoitteena oli parantaa koulujen yhteisöllisyyttä ja oppilaiden hyvinvointia oppilaskunnan hallituksen toimintaa kehittämällä. Hankkeen osana Opetusministeriö on tuottanut kaksi opasta avuksi tavoitteellisen oppilaskuntatoiminnan järjestämiseen. Oppaat sisältävät menetelmiä oppilaskunnan hallituksen toimintaan ja jäsenten roolien vahvistamiseen liittyen. Oppaat on suunniteltu oppilaskunnan toimintaa ohjaaville opettajille suunnattujen koulutusten pohjalta ja niitä on testattu kouluissa käytännössä ja sen pohjalta todettu toimiviksi. (Nousiainen & Piekkari 2005, 5–6; Nousiainen & Piekkari 2007, 5–6.) Hyödynsin toiminnan suunnittelussa Osallistuva oppilas–Yhteisöllinen koulu -hankkeen pohjalta työstettyjä oppaita, jotka ovat suunnattu oppilaskunnan toiminnan kehittämiseen.

Manninen (2008, 5,12–17) arvioi raportissaan edellä mainitun vuosina 2005–2007 toteutetun kehittämishankkeen vaikuttavuutta, sekä siihen liittyvän kehittäjäkoulutuksen tuloksia. Hankkeen tavoitteena oli oppilaiden osallisuuden ja vai-

kuttamismahdollisuuksien lisääminen kouluissa ja kunnassa. Koulutukseen osallistui 240 opettajaa 90 kunnasta, sekä kaikki normaalikoulut. Hankkeessa osallisuutta käsitellään osana kansalaiskasvatusta, jonka avulla voidaan parantaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia ottaa osaa päätöksen tekoon. Kehittäjäkoulutukseen osallistuneet toteuttivat hanketta omassa koulussaan ja kunnassaan. Hankkeessa käytettiin arviointimenetelmänä kehittävää arviointia. Tuloksia ei arvioitu vasta hankkeen loppupuolella tai sen päätyttyä, vaan saatujen tulosten avulla kehitettiin toimintaa ja tuotettiin tietoa jo hankkeen aikana.

Lähtötilanteessa hankkeeseen osallistuvissa kouluissa lähes kaikissa oli oppilaskuntatoimintaa, mutta hankkeen loputtua kaikissa kouluissa oli oppilaskuntatoimintaa yhtä alakoulua lukuun ottamatta. Yksi hankkeen tavoite oli oppilaskuntatoiminnan käynnistäminen, joten tulos on erinomainen. Oppilaskunnan toiminnan laadun kannalta merkittävin muutos liittyi uuden hallituksen muodostamiseen. Tulokset osoittivat, että kouluissa siirryttiin enemmän luokkakohtaisen edustajan malliin, joka takaa kaikkien luokkien edustuksen. Oppilaskunnan hallituksen koot olivat suurentuneet. Hallitusten jäsenten innostus ja osallistumisaktiivisuus kokouksiin lisääntyi hankkeen aikana. (Manninen 2008, 63–64.)

Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet olivat parantuneet vastausten mukaan kaikilta muilta osin, mutta vain joka viidennessä koulussa oppilaat pääsivät vaikuttamaan opetussuunnitelmaan. Oppilaskunnan rooli opetussuunnitelman teossa oli kuitenkin lisääntynyt ja kouluympäristöön ja järjestyssääntöihin voitiin vaikuttaa paremmin. Tilastollisesti oppilaskunnan vaikuttamismahdollisuudet koulun arkeen olivat parantuneet, mutta parantamisen varaa oli vielä paljon. Hyvä tulos oli, että luokkien edustajat veivät asioita entistä enemmän oppilaskunnan hallituksen tietoisuuteen. Yksi hankkeessa parantuneista kehittämisteemoista oli se osallisuutta tukeva käytäntö, että hallituksen päätökset tulevat myös muiden oppilaiden tietoisuuteen. Luokan edustajan rooli korostuu tässäkin, koska hänen tulee viedä kokouksesta saatu tieto muiden oppilaiden tietoisuuteen. Muita käytettyjä tiedotuskeinoja olivat internetsivut, ilmoitustaulu ja keskusradio. (Manninen 2008, 64–66.)

Hankkeen myötä myös oppilaskuntatoiminnan arviointi oli parantunut. Luokan edustajan rooli oli suurin myös tässä, koska arviointia tehtiin edustajien välityksellä, mutta se parani myös muilta osin. Muita arviointikeinoja ovat palautelaa-
tikko, rehtorin keskustelut ja opettajakunnan palaute. Vastausten perusteella korostui myös hallituksen itse arvioinnin paraneminen. Tulosten mukaan oppilaskunnan toimintaa ohjaavat opettajat kokivat edelleen, etteivät saa tukea rehtorilta tai muilta opettajilta tukea toiminnassaan. Tulokset pysyivät siltä osin lähes samana alku- ja loppumittauksessa. (Manninen 2008, 66–68.)

Kaiken kaikkiaan hankkeen myötä oppilaskunnan rakenteet olivat muuttuneet paremmiksi, sekä yhteys ohjaavien opettajien ja oppilaskunnan hallitusten välillä oli muuttunut paremmaksi. Opettajien asenteet oppilaskunnan toimintaan liittyen muuttuivat hieman myönteisemmiksi. Kouluissa otettiin hankkeen myötä toimintatapoja ja –muotoja käyttöön. Kehittämistyötä puolestaan näytti hidastavan opettajien korvauskysymykset ja eri tahojen kielteiset asenteet. Kehittäjäkoulutukseen osallistuneet ohjaavat opettajat kokivat oman roolinsa selkiytyneen hankkeen myötä. (Manninen 2008, 68–73.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA SUUNNITTELU

4.1 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä oppilaiden osallisuutta Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa oppilaskuntatoimintaa kehittämällä. Tavoitteena oli selkiyttää ja johdonmukaistaa oppilaskunnan hallituksen ja sen toiminnan rakenteita, jotta opinnäytetyöprosessin päätyttyä oppilaskunnan hallitus voi jatkaa toimintaansa entistä aktiivisempänä, itseohjautuvampana ja selkeämpänä. Tavoitteena oli myös tuoda oppilaiden vaikutusmahdollisuudet ja oppilaskuntatoiminta näkyvämmiksi. Oppilaskuntatoiminta haluttiin tehdä näkyvämmäksi, jotta kaikki koulun oppilaat ymmärtävät mistä toiminnassa on kyse ja siten vaikuttamismahdollisuuksistaan, joko oppilaskunnan hallituksen jäsenenä tai oppilaskunnan jäsenenä oman luokan edustajansa kautta.

Työn tavoitteena oli olla hyödyksi kaikille nykyisille ja tuleville oppilaille, koska opinnäytetyöprosessin jälkeen oppilaskunnan toiminnan tulisi olla näkyvämpää ja selkeämpää kaikille koulun oppilaille. Hyödynsaajia ovat myös opettajat ja koulun muu henkilökunta, koska oppilaskunnan toiminnan oli tavoitteena selkiytyä myös heille.

Opinnäytetyöhön liittyvät toiminnalliset osuudet tähtäsivät siihen, että tulevaisuudessa oppilaskunnalla olisi pysyvät, matalan kynnyksen foorumit lähestyä rehtoria, sekä opettajakuntaa oppilaisiin liittyvissä asioissa. Jokaisessa jaksossa pidettävillä luokanvalvoja tunneilla olisi käytäntönä keskustella mitä asioita oppilaat haluavat edustajan vievän hallituksen tietoisuuteen ja päinvastoin edustaja veisi hallituksen päätökset oman luokkansa oppilaiden tietoisuuteen.

Uuden hallituksen valinnassa oli ehdottoman tärkeää, että jokaiselta luokalta saadaan omat edustajat, jotta voidaan saada mukaan myös niitä oppilaita, jotka eivät esimerkiksi huonon koulun menestyksen vuoksi koe koulua mielekkääksi. On tärkeää, että nämäkin oppilaat voivat kokea onnistumisen kokemuksia, sekä tuntea kuuluvansa koulun yhteisöön.

4.2 Toimintaympäristö

Pohjois-Haagan Yhteiskoulu on yhdistetty yläaste ja lukio, jossa opiskelee tällä hetkellä noin 850 oppilasta. Pohjois-Haagan peruskoulu on perustettu vuonna 1956. Ylä-aste koostuu yleislinjasta, liikuntalinjasta, matematiikkalinjasta, sekä liikunta-matematiikkalinjasta. Perusopetuksen yläluokkien osalta Pohjois-Haagan yhteiskoulu toimii Pohjois-Haagan ja Lassilan alueen nuorten lähikouluna. Perusopetuksen osalta Pohjois-Haagan yhteiskoulu on niin sanottu yksityinen sopimuskoulu ja sillä on perusopetusta koskeva sopimus Helsingin kaupungin kanssa. (Pohjois-Haagan yhteiskoulu i.a)

Lukio on urheilu- ja yleislukio. Yläasteen oppiainepainotteisille luokille ja lukioon hakeudutaan eri puolilta Helsinkiä ja Pääkaupunkiseutua. Pohjois-Haagan yhteiskoulun toiminta-ajatuksena on ”Elämäsi kunnossa”, jossa urheilu ja opiskelu täydentävät sujuvasti toisiaan. Oppilaitoksessa opiskelu on maksutonta ja sen toiminta perustuu julkiseen rahoitukseen. (Pohjois-Haagan yhteiskoulu i.a) Koulun organisaatio koostuu opettajista, oppilashuoltoryhmästä, johdosta ja niin sanotusta muusta henkilökunnasta (Katas 2014).

4.3 Opinnäytetyön suunnitelma ja kehittämistyön käynnistäminen

Käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen ja järjeistäminen on toiminnallisen opinnäytetyön tavoite. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus tutkimusmenetelmiä käyttäen ja niistä selostuksen tekeminen tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallisessa opinnäytetyössä prosessin ensimmäinen vaiheen, aineanalyysin aikana ollaan yhteydessä yhteistyötahoihin ja mietitään mikä olisi itseä ja yhteistyötahoa kiinnostava aihe. Ideointi vaiheen jälkeen tehdään toimintasuunnitelma, koska opinnäytetyön idean ja tavoitteiden tulee olla perusteltuja ja tiedostettuja. Toimintasuunnitelman pohjalta tehdään kustannusarvio, johdonmukaistetaan ideaa ja tavoitteita, sekä arvioidaan niiden toteutumista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10, 23, 26–28, 46–51)

Lähtötilanne lähtiessäni työstämään opinnäytetyötäni oli ajatus yläkouluikäisten koulukiusaamiseen liittyvästä opinnäytetyöstä. Keväällä 2014 lähdimme ideomaan Pohjois-Haagan yhteiskoulun kasvatusohjaajan ja kuraattorin kanssa heidän koulunsa tarpeisiin vastaavaa opinnäytetyötä. Koulussa oli toteutettu koulu-terveyskysely, jonka koulukohtaisten tulosten perusteella nousi esiin oppilaiden epätietoisuus oppilaskunnan toiminnasta ja tunne siitä, että he eivät voi vaikuttaa heitä koskeviin asioihin koulussaan. (Katas & Hiltunen 2014)

Koulussa oli toiminut aikaisempina vuosina oppilaskunta, mutta kokouksiin osallistuminen oli satunnaista ja vähäistä. Kaikilta luokilta ei myöskään ollut omaa edustajaa oppilaskunnan hallituksessa. Oppilaskuntatoiminnalla on sen toimissa kiusaamista ennaltaehkäisevä vaikutus, koska se vahvistaa koulun yhteisöllisyyttä ja oppilaiden kokemusta siitä, että he voivat vaikuttaa oman koulunsa asioihin. Oppilaskuntatoiminta ei myöskään ollut minulle aikaisemmin tuttua, joten koin aiheen mielekkääksi ja mahdolliseksi kehittyä aiheen kautta ammatillisesti. Pohjois-Haagan Yhteiskoulu on yksityinen koulu, joten poiketen käytännöstä, että tutkimuslupaa anotaan Opetusvirastosta, oli heidän ohjeistuksensa olla suoraan yhteydessä koulun rehtoriin. Tavatessa Pohjois-Haagan Yhteiskoulun rehtorin sovimme opinnäytetyön toteuttamisesta Pohjois-Haagan yhteiskoulussa.

Seuraavan sivun taulukossa (TAULUKKO 1.) on esitelty suunnitelma opinnäytetyöprosessin eri vaiheisiin. Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2014 opinnäytetyön sisältöjen suunnittelu tapaamisissa Lauri Hiltusen ja Anne Kataksen kanssa. Rajasin opinnäytetyön aiheita, sekä aikaisempien hankkeiden ja keskeisimpien käsitteiden kautta loin teoreettista pohjaa opinnäytetyölleni. Keväällä olin mukana rehtorin aamukahveilla silloisen oppilaskunnan hallituksen kanssa, jossa käytiin läpi mitä hallitus on kuluneen vuoden aikana tehnyt ja mitä toiveita hallituksella olisi jatkossa. Kokouksen lopuksi keskustelin hallituksen kanssa millaisia parannustoiveita ja ehdotuksia heillä olisi hallituksen toimintaan liittyen. Silloinen hallitus toivoi esimerkiksi, että hallituksella oli mahdollisuus tavata rehtoria useammin, oppilaskunnan hallituksen toiminta ja sisäiset roolit olisivat selkeämpiä, sekä kokousten järjestäminen ja niistä tiedottaminen olisi johdonmukaisempaa.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyöprosessin vaiheiden suunnitelma

Suunnitelma opinnäytetyöhön kokonaisuutena	Suunnitelma opinnäytetyön toiminnallisten osuuksien sisällöistä	Suunnitelma toiminnallisten osuuksien ja opinnäytetyön arvioinnista
Opinnäytetyön tavoitteiden ja tarkoituksen määrittäminen työelämän yhteistyötahon ja vanhan oppilaskunnan hallituksen kanssa	Infotilaisuuden järjestäminen	Kehittävän arvioinnin käyttäminen toiminnallisten osuuksien aikana ja sen mukaan toiminnan muuttaminen tarvittaessa
Käytettävän menetelmän määrittely	Uuden hallituksen muodostaminen	Oppilaskunnan hallituksen jäsenten arvio kehittämistyön onnistumisesta hallituksen kokouksessa prosessin lopussa
Teoreettisen viitekehyksen kokoaminen kirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten ja hankkeiden kautta	Ryhmäytyminen oppilaskunnan jäsenten toivomalla tavalla	Vapaaehtoisten oppilaiden arvio kehittämistyön toteutumisesta prosessin lopussa Learning cafe menetelmällä
Toiminnallisten osuuksien suunnittelu	Toiminnan näkyväksi tekeminen esitteiden, julisteiden, vuosikellon ja infotaulun kautta	Koulun henkilökunnan arvio kehittämistyön onnistumisesta
Opinnäytetyö-suunnitelman tekeminen, jonka mukaan opinnäytetyön on tavoitteena edetä	Kokouskäytäntöjen ja hallituksen jäsenten roolien selkiyttäminen	Opinnäytetyön tekijän oma arvio toiminnallisten osuuksien ja opinnäytetyön onnistumisesta

Opinnäytetyöni suunnittelussa otin myös mahdolliset riskit huomioon. Osallistujien omat asenteet, niin oppilaskunnan hallituksen, ohjaavien opettajien kuin opinnäytetyön tekijän motivaatio vaikuttavat kehittämistyön onnistumiseen. Aikataululliset tekijät voivat muodostua haasteeksi, kuten kehittämishankkeen käytännön osuuksien toteuttamisen lyhyellä ajanjaksolla. Koulutyön, muiden koulun toimintojen ja oppilaskuntatoiminnan yhteensovittaminen voi olla etenkin aluksi haasteellista, kun toimintamuotoja vielä haetaan ja rakennetaan. Oppi-

laskuntatoiminnan käynnistäminen ja uudistaminen, sekä uuden hallituksen ryhmäytyminen edellyttää aikaa ja jäsenten tiiviimpää osallistumista. Otin huomioon, että opinnäytetyön kaikkien tavoitteiden saavuttaminen voi muodostua käytännössä haasteelliseksi ajan puutteen vuoksi. Mannisen mukaan (2008,19, 23–24) yleinen perusasenne opettajien keskuudessa on, ettei oppilaiden osallistumista tai oppilaskunta toimintaa koeta tärkeänä ja osallisuuden asiaa ajavat ovat usein yksinäisiä kehittäjiä. Muita onnistumisen kannalta vaikuttavia tekijöitä ovat koulun arvot, asenteet, toimintakulttuuri, johtajuus ja resurssit.

Perehtyessäni kirjallisuuteen ja tutkimuksiin osallisuudesta ja kouluviihtyvyydestä, aloin löytää yhdistäviä tekijöitä. Demokratiakasvatukseen ja oppilaskunta-toimintaan liittyvässä kirjallisuudessa painotettiin miten oppilaiden demokraattiselle toiminnalle tulee luoda ensin puitteet ja opettaa nuorille vaikuttamisen keinoja ja taitoja ennen kuin nuoret voivat alkaa toimia. Yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteiden tärkeys turvallisuuden ja hyvinvoinnin edellytyksenä nousee esiin kouluympäristöön liittyvässä kirjallisuudessa. Edellä mainitut tiedot yhdistämällä lähdin suunnittelemaan toimivaa oppilaskuntatoimintaa, jossa yhdistyisi kaikki edellä mainitut tekijät. Toiminnallisten osuuksien suunnittelussa hyödynsin Osallistuva oppilas–Yhteisöllinen koulu- hankkeen oppaita. Oppaissa oli ohjeistukset muun muassa hallituksen muodostamiseen, kokouskäytäntöihin ja hallituksen jäsenten ja ohjaavien opettajien tehtäviin liittyen. Kirjallisuuden, joka käsittelee toimivan ryhmän keskeisyyttä ryhmätoiminnassa, lähdin painottamaan toiminnallisten osuuksien sisältöjen suunnittelussa ryhmäytymistä.

Aloitin Mielenterveys- ja päihdetyö opintokokonaisuuteen liittyvän harjoitteluni Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa elokuussa 2014. Perehdyin toimintaympäristöön ja koulun toimintatapoihin, sekä tutustuin koulun oppilaisiin ja henkilökuntaan. Esittäydyin elokuussa opettajan kokouksessa ja esittelin opinnäytetyöni tarkoituksen ja tavoitteet. Erillisiä suostumuksia ei oppilaiden vanhemmilta haettu, koska kehittämistyö kohdistuu oppilaskuntatoiminnan ja sen rakenteiden kehittämiseen. Opinnäytetyötä varten ei kerätty aineistoja, eikä suoritettu haastatteluja tai kyselyitä yksittäisille oppilaille. Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimusmenetelmiä ei välttämättä tarvitse käyttää ja aineistoa kerätessä työstä muodostuu herkästi liian laaja (Vilka & Airaksinen 2003, 56–57).

5 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISET OSUUDET

5.1 Infotilaisuus

Kuten taulukon 1. keskimmäisessä sarakkeessa on esitelty, opinnäytetyön toiminnalliset osuudet lähtivät etenemään oppilaskuntatoimintaan liittyvän infotilaisuuden pitämisellä. Valmistelin power point -diaesityksen, jonka kävin ensin läpi kasvatusohjaaja Lauri Hiltusen kanssa, sekä sen jälkeen nykyisten viiden oppilaskunnan hallituksen jäsenen kanssa, jotka olivat olleet mukana oppilaskunta-toiminnassa edellisenä vuonna. Kolme heistä kuului ylä-asteen hallitukseen ja kaksi lukion hallitukseen. Ideoimme yhdessä mitä oppilaskunnan hallituksen toiminnasta koulun oppilaille voisi kertoa, täydensimme niiden pohjalta infotilaisuuden sisältöä, sekä lopuksi jaoin diat kyseisten oppilaiden ja ohjaavien opettajien kesken.

Dioissa kerrottiin muun muassa siitä mitä käsitteet oppilaskunta ja oppilaskunnan hallitus tarkoittavat. Oppilaskunta koostuu kaikista koulun oppilaista ja sen jäsenenä voi vaikuttaa viemällä asioita oppilaskunnan hallituksen tietoon. Oppilaskunnan hallitus koostuu jokaiselta luokalta valitusta edustajasta ja varaedustajasta, jotka edustavat kaikkia koulun oppilaita. Oppilaskunnan hallituksen tehtävistä kerrottiin, että se miettii miten parantaa me-henkeä koulussa, ideoi parannuksia oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksiin, käsittelee asioita, joita koulun henkilökunta tai oppilaat ovat tuoneet hallituksen tietoisuuteen ja vievät näitä asioita eteenpäin. Dioissa kerrottiin miten hallituksen valinta luokanvalvojan tunnilla tapahtuu, sekä kannustettiin kysymään lisää oppilaskunnan hallituksen nykyisiltä jäseniltä tai ohjaavilta opettajilta.

Koulun juhlasalissa pidetty infotilaisuuteen kutsuttiin kaikki yläkoulun luokat, joista valtaosa pääsi paikalle. Oppilaskunnan ohjaavat opettajat, hallituksen edustajat esittäytyivät, sekä itse kerroin opinnäytetyöni tarkoituksesta oppilaille. Infotilaisuudessa eniten äänessä olivat oppilaskunnan hallituksessa olevat oppilaat, jotka kertoivat oppilaskuntatoiminnasta, sekä tulevasta uuden hallituksen valinnasta. Kyseiset oppilaat kertoivat myös mahdollisuudesta tulla tapaamaan

heitä muutaman päivän kuluttua koulun aulaan, jos oppilaskunta toiminnasta haluaa tietää lisää ennen uuden hallituksen valintaa. Infotilaisuuden tavoitteena oli oppilaita osallistaen tehdä oppilaskunnan toiminnan tarkoitus selkeäksi oppilaille tulevia vaaleja ajatellen.

5.2 Luokan edustajien valinta ja uuden hallituksen muodostaminen

Samalla viikolla järjestettiin luokanvalvoja tunnilla uuden hallituksen valinta. Tein luokan edustajan valintaa varten Nousiaisen ja Piekkarin (2005, 25–27) oppaan pohjalta ohjeen, joka lähetettiin kaikille luokanvalvojille. Jokaiselle luokalle valittiin äänestäen varsinainen edustaja, sekä vara-edustaja. Edellisenä vuonna oppilaskunnan hallituksessa toimineet saivat halutessaan jatkaa hallituksessa, koska halusimme osallistaa oppilaita prosessiin mukaan ennen uuden hallituksen muodostamista suunnittelussa, sekä muun muassa infotilaisuuden järjestämisessä. Ajattelimme prosessin etenemisen kannalta olevan tärkeää, että mukana olisi myös muutama oppilas, jolla on kokemusta hallituksessa toimimisesta. Kuitenkin, jotta kaikki luokat olisivat tasa-arvoisessa asemassa, oli heidänkin luokaltaan mahdollista pyrkiä vara-edustajaksi hallitukseen.

Olimme varautuneet siihen, että edustajien löytyminen ei sujuisi ongelmitta ja joltain luokalta halukkaita ei löytyisi ehkä ollenkaan. Olimme kehottaneet luokanvalvoja olemaan yhteydessä, jos näin kävisi. Yllätyimme positiivisesti, kuin yhtä luokkaa lukuun ottamatta eli yhteensä 18 luokkaa oli löytynyt halukkaat edustajat. Jäljelle jääneen luokan luokanvalvoja tuli kertomaan, että hänen luokaltaan kukaan ei ollut uskaltanut lähteä mukaan toimintaan. Menimme samana päivänä Lauri Hiltusen kanssa tapaamaan kyseisen luokan oppilaita. Kerroimme vielä toiminnasta, annoimme oppilaille tilaisuuden esittää kysymyksiä, sekä innostimme ja motivoimme lähtemään mukaan toimintaan. Kun ensimmäinen ehdokas uskaltanut kertomaan kiinnostuksestaan, seurasivat muut perässä. Innokkaita oppilaita löytyikin loppujen lopuksi niin monta, että päädyimme järjestämään koko äänestyksen uudelleen. Varsinaiseksi edustajaksi ehdolle asetui kolme oppilasta ja vara-edustajaksi viisi oppilasta. Oppilaat äänestivät kirjoittamalla haluamansa edustajan, sekä vara-edustajan nimen paperilapulle, jonka

jälkeen paperilaput kerättiin ja laskettiin äänestäjän anonymiteetti säilyttäen. Näin uusi hallitus oli muodostettu ja hallituksen jäseniä oli neljäkymmentä.

5.3 Uuden oppilaskunnan hallituksen ensimmäinen kokous

Kokoonnuimme kasvatusohjaaja Lauri Hiltusen kanssa kaksi kertaa ennen ensimmäistä kokousta suunnittelemaan kokouksen sisältöä ja läpikäytäviä asioita, jotta oppilaskunnan hallituksen jäsenille välittyisi toiminnan suunnitelmallisuus ja selkeys. Kokouksen rungoksi teimme etukäteen esityslistan. Kutsuimme koolle ensimmäiseen hallituksen kokoukseen, sekä luokan varsinaiset edustajat ja vara-edustajat. Koimme tärkeäksi, että myös vara-edustajat ovat ensimmäisessä kokouksessa paikalla, koska kävimme monia tärkeitä asioita läpi kokouksessa ja on tärkeää, että vara-jäsenet ovat tietoisia tehtävistään hallituksessa.

Aloitimme kokouksen luomalla rentoa tunnelmaa mehua juoden ja keksejä syöden vapaassa ilmapiirissä. Samalla kaikki oppilaat tekivät itselleen nimilaput, jotta olisi helpompaa muistaa muiden jäsenien nimet. Kokoukseen osallistui 32 oppilaskunnan hallituksen jäsentä. Mukana olivat itseni lisäksi kuraattori ja oppilaskunnan ohjaajat. Asetuimme piiriin ja kävimme nimikierroksen, jonka yhteydessä aikuiset esittäytyivät ja kerroin lyhyesti opinnäytetyöni tarkoituksesta ja tavoitteista liittyen oppilaskuntatoiminnan kehittämiseen.

Toinen oppilaskunnan ohjaajista johti ensimmäistä kokousta, koska uutta puheenjohtajaa ei ollut vielä valittu. Itse jäin tarkoituksellisesti enemmän osallistujan roolin, koska tarkoituksena ei ollut prosessin aikana ottaa oppilaskunnan ohjaajan roolia. Aloitimme toimimisen ryhmäytymisleikillä, jonka tavoitteena oli luoda hyvää yhteishenkeä, sekä opetella muiden nimiä. Leikki eteni niin, että ohjaaja heitti pallon oppilaalle ja sanoi oman nimensä, jonka jälkeen oppilas heitti pallon valitsemallensa oppilaalle ja sanoi jälleen oman nimensä ja niin edelleen. Kun kierros oli käyty läpi, lähdettiinkin heittämään palloa uudestaan. Pallon tuli kiertää täsmälleen sama kierros uudestaan, jolloin osallistujien tuli muistaa kuka pallon oli hänelle heittänyt ja kenelle oli itse aikaisemmin pallon

heittänyt. Tilannetta vaikeutettiin lisäämällä vielä neljä palloa samanaikaisesti kierrokseen. Leikki oli onnistunut ja hauska ja rentoutti tunnelmaa.

Seuraavaksi istuimme alas käymään läpi hallituksen jäsenten rooleja. Aloitimme puheenjohtajasta, jonka tehtävänä on johtaa kokouksia, sekä toimia etusijassa viestin viejänä esimerkiksi hallituksen ja rehtorin välillä. Seuraavaksi kysyimme ketkä haluavat asettua ehdolle puheenjohtajaksi, sekä mikä olisi paras tapa hoitaa äänestäminen. Oppilaat totesivat viittausäänestyksen olevan paras tapa. Seitsemän nuorta asettui ehdolle ja 19 äänellä voittanut valittiin puheenjohtajaksi. Varapuheenjohtajaksi, jonka tehtävänä on toimia puheenjohtajana varsinaisen puheenjohtajan ollessa estynyt hoitamaan tehtäväänsä, valittiin seuraavaksi eniten saanut oppilas.

Seuraavaksi siirryimme äänestämään sihteeriä, jonka tehtävänä on muun muassa toimia kirjurina hallituksen kokouksissa. Kahdeksan oppilasta asettui ehdolle ja eniten ääniä saanut valittiin tehtävään. Varasihteerin toimeen oli muitakin halukkaita, joten sitä varten tuli järjestettiin erillinen äänestys. Kahdeksasta oppilaasta eniten ääniä valittiin varasihteeriksi. Lopuksi käsittelimme luokan edustajana toimimista. Luokan edustajan tehtävänä on viedä kokouksissa käsiteltyjä asioita oman luokkansa tietoisuuteen luokanvalvoja tunnilla, sekä viedä hallituksen tietoisuuteen kokouksessa oman luokkansa toiveet ja ehdotukset. Oppilaskunnan hallituksen toimintaan kuuluu myös erilaiset työryhmät, joissa voi toimia niin edustajat kuin varaedustajatkin.

Seuraavaksi järjestettiin lyhyt ryhmäytymisharjoitus, jonka avulla jakauduttiin lopuksi kuuteen ryhmään. Ryhmille jaettiin paperit ja kynät, sekä annettiin ohjeistus työskentelyyn. Pienryhmissä lähdettiin ideoimaan mikä olisi paras keino ryhmän sisäiseen viestintään, jolla hallituksen jäsenet saisivat tiedon kokouksista, sekä voisivat käydä keskustelua kokousten välissä. Toinen tehtävä oli ideoida ja esittää ryhmäytys toiveita, joita järjestettäisiin kerran koko hallitukselle ja toisella kerralla varsinaisille jäsenille. Viestinnän keinoiksi ehdotettiin esimerkiksi whatsappia, kuulutuksia, info-tv:tä, sekä sosiaalista mediaa. Ryhmäytys toiveiksi esitettiin esimerkiksi Megazonea, piknikkiä ja pizzan syömistä.

Kävimme vielä läpi loppusyksyn ohjelmaa, sekä seuraavan kokouksen ajankohdan. Tiedustelin vielä vapaaehtoisia suunnittelemaan kanssani oppilaskunnan hallituksen omia julisteita ja esitteitä, sekä suunnittelemaan oppilaskunnan infotaulua. Mukaan ilmoittautui kahdeksan oppilasta ja sovimme tapaavamme seuraavalla viikolla. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet innostuivat kokoamaan heti oman työryhmänsä, jota he jäivät pohtimaan kokouksen jälkeen. Lopuksi kävimme vielä yhteisen fiiliskierroksen. Esimerkkejä oppilaiden tunnelmista;

"Innostunut", "Hyvä", "En tiiä", "Toiveikas", "Parempi kuin viime vuonna", "Odottava", "Uusi", "Kiva", "Ihan jees"

5.4 Oppilaskuntatoiminnan näkyväksi tekeminen

Kokousta seuraavalla viikolla kokoonnuimme mukaan ilmoittautuneiden oppilaskunnan hallitukseen kuuluvien oppilaiden kanssa suunnittelemaan miten oppilaskuntatoimintaa voisi tehdä näkyvämmäksi. Kahdeksasta ilmoittautuneista paikalle saapui kolme oppilasta. Kokoonnuimme ensin ruokalaan pohtimaan ja tekemään alustavaa suunnitelmaa. Ajatuksena alun perin oli, että opinnäytetyöhön liittyisi oppilaiden kanssa suunniteltuja ja tuotettuja oppilaskuntatoiminnan esitteitä ja julisteita. Oppilaat olivat kuitenkin sitä mieltä, että esitteet olisi järkevämpää tehdä uusia oppilaita varten vasta ensi keväänä, kun toiminta on jo muotoutunut omanlaisekseen. Koin sen hyvänä perusteluna, sekä osallisuuden toteutumisen näkökulmasta tulisi oppilaiden itse saada suunnitella ja toteuttaa oppilaskunnan toimintaa niin kuin he itse parhaaksi näkevät.

Oppilaat päättivät, että sillä kertaa suunnitellaan ja tehdään uusi oppilaskunnan infotaulu valmiiksi. Kävimme kuvaamataidon luokassa etsimässä sopivia materiaaleja. Oppilaat halusivat tehdä infotaulusta vihreä painotteisen, koska koulun tunnusväri on vihreä. Kävimme välillä ruokalassa tauolla kaakaolla ja pullalla ja samalla hieman jutustelimme ja tutustuimme. Jatkoimme työskentelyä niin, että oppilaat jakautuivat työstämään eri osioita infotaulusta. Infotaululle tehtiin maalattu suuri otsikko Oppilaskunta, kehys ja nimilista oppilaskunnan hallituksen jäsenistä, kehykset kokousten esityslistaa ja muistilistaa varten, sekä vuosikel-

lon. Oppilaat tekivät pahvilaatikosta oppilaskunnan postilaatikon, jonne koulun oppilaat voivat laittaa viestejä oppilaskunnan hallitukselle.

5.5 Ryhmäytyminen

Ensimmäisellä ryhmäytymiskerralla teimme retken Megazoneen. Osallistujia oli oppilaista yksitoista. Mukaan lähti kolme aikuista, opinnäytetyöntekijä ja oppilaskunnan ohjaavat opettajat. Ensimmäinen ryhmäytys kerta oli suunnattu varsinaisille jäsenille. Syynä osittain kustannukset ja myös se, että varsinaiset jäsenet työskentelevät kaikista tiiviimmin yhdessä ja on tärkeää, että eri luokilta ja luokka asteilta olevat jäsenet tutustuvat toisiinsa. Megazoneen oli jonkin verran matkaa ja se mahdollisti tutustumisen jo matkan aikana. Megazone pelissä ja kaudutaan joukkueisiin ja kilpaillaan leikkimielisesti lasersodassa kolmessa joukkueessa. Tunnelma oli hyvä pelin aikana ja myös sen jälkeen. Kaikkien oppilaiden kokemus oli, että retki oli hauska. Emme keränneet tarkempaa palautetta retken päätyttyä, koska monilla oli jo kiire omiin ja pitkän koulupäivän ja aktiivisuutta vaativan pelin jälkeen kaikki olivat melko uuvuksissa. Tarkoituksena oli kerätä ryhmäytymisistä kokonaispalautte seuraavan ryhmäytymiskerran päätyttyä.

Toinen ryhmäytymiskerta järjestettiin aikatauluongelmista johtuen oppilaskunnan hallituksen kokouksen yhteydessä. Aloitimme kokouksella, jota johti oppilaskunnan hallituksen puheenjohtaja. Oppilaskunnan hallituksen sihteeri kirjasi ja kaksi jäsentä toimivat pöytäkirjan tarkastajina. Kokoukseen oli kutsuttu jälleen varsinaisten jäsenten lisäksi varajäsenet, koska koimme tärkeäksi, että he ovat mukana ensimmäisissä kokouksissa joissa harjoitellaan kokouskäytäntöjä. Kokoukseen osallistui 26 oppilasta. Kolmea luokkaa lukuun ottamatta kaikki luokat olivat edustettuina. Kokouksessa kävimme läpi esityslistalla olevat asiat ja puheenjohtaja päätti kokouksen.

Kokouksen jälkeen alkoi toinen ryhmäytymiskerta. Oppilaiden toiveista oli toistuvasti noussut esiin idea sisäpiknikistä. Idea oli helposti järjesteltävissä, joten toteutimme piknikin nyyttäri ajatuksella, jolloin kaikki saivat tuoda sen verran ja

niillä kustannuksin kuin voivat herkkuja piknikkiin. Painotimme kuitenkin, että koulun puolelta tulee myös jotain tarjolle, joten ei haittaa vaikka ei mitään toisikaan. Oppilaat toivatkin niin aktiivisesti hedelmiä ja herkkuja, että pöydät notkuivat. Tilaisuus oli hengeltään hyvin vapaamuotoinen ja oppilaat saivat vapaasti seurustella keskenään. Tilaisuus päättyi järjestämäni loppuarviointiin, joka oli omalta osaltani viimeinen yhteistapaaminen koko oppilaskunnan kanssa.

6 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLISTEN OSUUKSIEN ARVIOINTI

6.1 Oppilaskunnan hallituksen arviointi

Toisen kokouksen ja ryhmäytymiskerran päätteeksi teetätin oppilaskunnan hallituksen jäsenille kyselyn, joihin he vastasivat pienryhmissä (LIITE 1). Ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin millaisin tunnelmin oppilaat lähtivät mukaan toimintaan ja millaiset tunnelmat ovat nyt. Mukaan oli lähdetty hyvillä, avoimilla ja odottavaisilla fiiliksillä. Syy saattoi olla myös, että kukaan muu ei lähtenyt ja haluttiin vaikuttaa asioihin. Oppilaskuntatoiminnassa koettiin myös olevan niin sanottuja työsuhte etuja. Tämän hetkiset tunnelmat olivat kaikilla hyvät. Mukaanvimmiksi asioiksi syksyn aikana oli koettu nyyttärit, Megazone, yhteishenki ja se, että voidaan vaikuttaa koulun asioihin ja muut voivat vaikuttaa heidän kauttaan.

”Lähdin hyvällä ja odottavaisella fiiliksellä oppilaskunnan hallitukseen. Mahtava fiilis on nyt. Mukavinta Megazone ja yhteishenki.”

Seuraavassa kysymys liittyi ryhmäytymisen onnistumiseen, onko tutustunut muihin oppilaskunnan hallituksen jäseniin ja siihen onko toiminnassa ollut helppo olla mukana. Kaikki vastanneet kokivat ryhmäytymisen onnistuneet hyvin ja toiminnassa mukana olemisen helpoksi. Osa oli kokenut tutustuneensa muihin jäseniin ja osa koki tutustuneensa vain hieman.

”Meillä on hyvä ryhmähenki, mutta emme ole tutustuneet uusiin tuttavuuksiin kovin hyvin.”

”Ollaan kyllä tutustuttu ja on tämä ollut helppoa.”

”Lähdettiin hyvällä fiiliksellä oppilaskuntaan, kun sen toiminta oli kiinnostavaa”

Viimeisessä kysymyksessä kysyttiin onko jäsenille selkiytynyt mitä oppilaskunnan hallitus tekee, sekä kokevatko he voivansa vaikuttaa koulun asioihin. Kaikki kokivat, että oppilaskunnan toiminta on selkiytynyt ja oppilaat kokivat pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Vastattiin myös, että pitäisi kysyä enemmän muiden oppilaiden mielipiteitä.

”Kyllä ollaan ymmärretty ja pystytään vaikuttamaan asioihin.”

”Oppilaskunnan tarkoitus on selkiytynyt melko hyvin. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet voivat jotenkin vaikuttaa, mutta pitäisi kysyä enemmän myös muilta oppilailta mielipiteitä.”

Oppilaskunnan hallitukseen jo aikaisemmin kuuluneet kolme jäsentä vastasivat omana ryhmänään, jotta voisin verrata toiminnan muuttumista. (LIITE 2.) Ensimmäiset kysymykset liittyivät siihen, millaisissa tunnelmissa toiminnassa on oltu mukana ja mikä on ollut mukavinta. Jäsenet kokivat, etteivät ole henkilökohtaisemmin tutustuneet uusiin jäseniin, mutta tunnistavat kyllä heidän kasvonsa. Kokouksien fiilis ja ryhmä itsessään koettiin hyväksi. Jäsenet kokivat voivansa vaikuttaa koulun asioihin ja saaneensa selkeän kuvan siitä mitä oppilaskunnan hallitus tekee. Kysyin vielä lopuksi, miten heidän mielestään hallituksen toiminta on muuttunut verrattuna aikaisempaan toimintaan.

”On ollut mahtavaa nähdä aivan silmien edessä kuinka oppilaskunta kasvaa ja kasvaa”

”Selvästi enemmän aktiivisia jäseniä, ihmiset tietävät nyt oppilaskunnasta ja sen toiminnasta.”

6.2 Oppilaskunnan arviointi

Oppilaskunnan eli kaikkien koulun oppilaiden arviointia kerättiin, myös oppilaskunnan hallituksen jäseniä osallistaen. Edellisessä kokouksessa ohjeistin miten seuraavalla luokanvalvoja tunnilla jäsenet keräisivät oppilaiden kokemuksia kehittämistyön onnistumisesta. Ennen luokanvalvoja tuntia oppilaskunnan jäsenet tulivat hakemaan kolme kartonkia, sekä kyniä aulasta. Kyselyssä oli ohjeet minkä avulla jäsenet ohjeistivat luokkatovereitaan kyselyyn. (LIITE 3.) Oppilaita ohjeistettiin jakautumaan kolmeen ryhmään. Luokassa kiersi kolme kartonkia, joihin vastaukset kirjoitettiin, kunnes kaikki kartongit olivat kiertäneet jokaisella ryhmällä. Oppilaille kerrottiin, että vastausten avulla arvioidaan oppilaskunta toimintaa, sekä parannetaan sitä jatkossa. Yläasteen yhdeksästätoista luokasta arviointiin osallistui kahdeksantoista luokkaa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli parantaa oppilaiden osallisuutta ja tuoda vaikutusmahdollisuuksia näkyviin, joten arviointiin osallistuminen oli itsessään yksi keino parantaa osallisuutta ja tuoda oppilaiden ääntä kuuluviin. Tavoitteena oli myös, selkiyttää ja johdonmukaistaa oppilaskunnan hallituksen ja sen toiminnan rakenteita, sekä tuoda oppilaskuntatoiminta näkyvämmäksi. Kyselyn avulla pyrin arvioimaan ovatko nämä tavoitteet onnistuneet.

Oppilaat vastasivat kysymyksiin siitä, kokivatko he voivansa vaikuttaa koulun asioihin ja mitkä vaikuttamisen keinot olivat. Kolmelta luokalta osa oppilaista koki, etteivät he voi vaikuttaa koulun asioihin. He eivät myöskään tiedäneet keinoja, joiden avulla he olisivat voineet vaikuttaa niihin. Kaksitoista luokkaa oli vastannut, että voi vaikuttaa kertomalla oppilaskunnan hallituksen jäsenelle oman ideansa tai ajatuksensa. Lisäksi kolmelta luokalta oli vastattu, että liittymällä itse hallitukseen voi vaikuttaa. Kaikilta luokilta tuli erilaisia ehdotuksia siitä, miten olisi mahdollista vaikuttaa. Tällaisiksi vaikuttamisen keinoiksi mainittiin esimerkiksi se, että voisi mennä puhumaan opettajalle tai rehtorille. Koettiin myös, että voi vaikuttaa ehdottamalla jotakin itse ja tuomalla oman mielipiteensä julki. Tärkeiksi koettiin myös muiden hyvä kohtelu ja koulussa sääntöjen noudattaminen.

”Voi ehdottaa uudistuksia henkilökunnalle”

”Sanoa hyvät ideat oppilaskunnan hallituksen luokanedustajalle.”

”Kyllä, oppilaskunnan hallituksen kautta. Ehdottamalla asioita luokanedustajalle, joka vie asian eteenpäin oppilaskunnan hallitukselle.”

Toisessa kysymyksessä tiedusteltiin ovatko oppilaat saaneet syksyn aikana käsityksen siitä mikä oppilaskunnan hallitus on. Kysyin myös oppilaita vastauksia siihen mitä oppilaskunnan hallitus tekee, jotta pystyin arvioimaan ovatko oppilaat saaneet selkeän käsityksen oppilaskunnan hallitustoiminnasta. Näin pystyin arvioimaan oppilaskuntatoiminnan näkyvämmäksi tekemisen onnistumisen. Vastauksia pystytään, myös hyödyntämään jatkossa oppilaskuntatoiminnan kehittämisessä.

Hieman alle puolet luokkien oppilaista kokivat tietävänsä vain jotenkin oppilaskunnan hallituksen toiminnasta. Joiltain luokilta oli vastattu, että oppilaskunnan hallitus kokoontuu ja ajaa oppilaiden asioita, mutta mitään konkreettista eivät olleet nähneet. Toivottiin myös lisää informointia. Näiltä luokilta oli myös vastattu, että heillä on käsitys siitä mikä oppilaskunnan hallitus on, mutta ei selkeää kuvaa siitä mitä se tekee.

”Ollaan saatu syksyn aikana käsitys mikä se on, mutta emme tiedä mitä se tekee.”

”Tiedetään mikä se periaatteessa tekee, mut ei olla nähty mitään muutoksia.”

Kymmenen luokista oli saanut selkeän käsityksen siitä mikä oppilaskunnan hallitus on ja mitä se tekee. Oppilaskunnan hallituksen toimintaa oli kuvattu niin, että hallitus päättää koulun asioista edustamalla koulun oppilaita, parantavat koulun viihtyisyyttä, suunnittelevat tapahtumia ja ovat oppilaiden ääni.

”Kyllä, he keskustelevat kouluun ja oppilaisiin liittyvistä asioista ja pohtivat niille ratkaisuja, sekä tekevät niitä. Päättävät joistakin asioista. He voivat tuoda koulun muidenkin oppilaiden mielipiteitä julkki.”

”Hallituksen jäsenet valitaan jokaisesta luokasta. Olemme saaneet käsityksen siitä. Se on hyvä”

”Oppilaskunnan hallitus on oppilaiden yhteisö, joka auttaa muita oppilaita”

6.3 Henkilökunnan arviointi

Luokanvalvojatunnilla myös opettajilla oli mahdollisuus kertoa olivatko he saaneet paremman käsityksen oppilaskunnan hallituksen toiminnasta, sekä esittää jatkotoiveita liittyen oppilaskunnan hallituksen toimintaan. (LIITE 4.) Kahdeksasatoista kyselyn saaneesta opettajasta kuusi vastasi kyselyyn. Viisi kuudesta opettajasta kertoi tietävänsä oppilaskunnan hallituksen toiminnan tarkoituksen. Oli kuitenkin kokemus, myös siitä, että oppilaat eivät edelleenkään tiedä miten

he voivat vaikuttaa koulun asioihin. Toiminnan tiedotus sai kehuja ja erikseen mainittiin, että toiminnasta saa tietoa aulan ilmoitustaululta. Toivottiin selkeyttä siihen mitä eroa on oppilaskunnan hallituksen toiminnalla ja tukioppilastoiminnalla. Toiveena oli esimerkiksi kestävän kehityksen toimintaa, sekä konkreettiset arjessa näkyvät asiat koettiin hyväksi.

Oppilaskunnan ohjaavat opettajat ja kuraattori arvioivat opinnäytetyön toteuttamista seuraavasti. Opinnäytetyöprosessin aikana sekä oppilaskuntaa ohjaavien opettajien että koko muun koulun eli oppilaiden ja opettajien ymmärrys oppilaskuntatoiminnasta, sen merkityksestä ja tehtävästä laajeni ja toiminnan järjestämisen rakenteet paranivat selvästi. Oppilaskuntatoiminnan käynnistäminen lukuvuoden alussa, toiminnan tavoitteellinen eteenpäin kuljettaminen ja toiminnasta tiedottaminen sujuivat entistä jouhevammin. Oppilaiden osallisuus ja vaikuttamisen paikat koulun arkeen lisääntyivät. Oppilaskunnan hallituksen ohjaajien sisäinen motivaatio ja into toiminnan ohjaamiseen ja ideointiin parani ja työ helpottui selkeämpien rakenteiden ansiosta.

6.4 Oma arviointi

Vilka ja Airaksinen (2003,154) jakavat toiminnallisen opinnäytetyön arvioinnin voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, jonka pohjalta arvioin opinnäytetyöni onnistumista. Ensimmäisenä arvioidaan opinnäytetyön aihepiirin, kohderyhmän, teoreettisen viitekehyksen ja tavoitteiden selkeän kuvauksen ja tavoitteiden saavuttamisen onnistumista. Lukijalle pitäisi pystyä välittämään heti tietoa siitä mikä opinnäytetyön tarkoitus on ja mitkä ovat sille asetetut tavoitteet.

Opinnäytetyön nimi kertoo heti lukijalle sen aihepiirin eli osallisuuden ja oppilaskuntatoiminnan, sekä sen missä opinnäytetyö on tehty. Kohderyhmänä olivat koko koulun oppilaat ja henkilökunta. Kohderyhmän valitsemisen koen onnistuneeksi siltä osin, että kehittämistyö palveli nimenomaan oppilaita itseään ja kohderyhmä oli osallisena opinnäytetyöprosessissa, joka olikin työn tarkoitus. Opinnäytetyön hyödynsaajat ovat laaja ihmisjoukko. Tietoperusta opinnäytetyön teoreettisessa osiossa pyrittiin rakentamaan niin, että ne kokonaisuutena linkit-

tyisivät toisiinsa. Oppilaskuntatoiminnan kehittäminen oli toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus, joten erityisesti pyrin linkittämään muita käsitteitä oppilaskuntatoiminnan kehittämisen tärkeyteen.

Arvioin onnistuneeni teoreettisen viitekehysten osalta, koska koin helpoksi lähteä suunnittelemaan ja toteuttamaan opinnäytetyön toiminnallisia osioita. Jälkeenpäin jäin pohtimaan olisiko työn ymmärrettävyyttä parantanut se, että olisin avannut oppilaskunnan hallituksen jäsenten rooleja laajemmin, koska he olivat toiminnallisissa osuuksissa keskiössä.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamisen arviointi on arvioinnin keskeisin osuus (Vilkkä & Airaksinen 2003, 155). Opinnäytetyön tavoitteena oli parantaa yläkoulun oppilaiden osallisuutta oppilaskuntatoimintaa kehittämällä, selkiyttää ja johdonmukaistaa oppilaskunnan hallituksen ja sen toiminnan rakenteita, sekä tuoda oppilaiden vaikutusmahdollisuudet ja oppilaskuntatoiminta näkyvämmiksi.

Yläkoulun oppilaiden osallisuuden parantaminen ja vaikutusmahdollisuuksien esiintuominen oppilaskuntatoimintaa kehittämällä onnistui siltä osin, että kaikille oppilaille annettiin mahdollisuus pyrkiä oppilaskunnan hallitukseen ja kerrottiin miten voi vaikuttaa oman luokkansa edustajan välityksellä, vaikkei itse kuuluisikaan hallitukseen. Osallisuus parani siltä osin, että oppilaskuntatoimintaan saatiin motivoitua mukaan myös niitä nuoria, jotka eivät ole aikaisemmin olleet mukana koulun toiminnoissa. Kaikilta oppilaita kerätyn palautteen pohjalta välittyi kuva, että kokemus ja tieto siitä miten koulun asioihin voi vaikuttaa, parantuivat.

Oppilaiden osallisuus parantui opinnäytetyön myötä siten, että oppilaskunnan hallituksen koko nousi noin kymmenestä oppilaasta, kolmeenkymmeneenyhdeksään oppilaaseen. Tai tarkemmin määriteltynä puitteet osallisuudelle parantivat, koska käytännössä oppilaskunnan hallituksen toiminta koulun asioihin vaikuttavana ryhmänä vasta opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Osallisuus toteutui enemmänkin oppilaskunnan hallituksen toimintaan liittyvissä asioissa. Oppilaat saivat itse äänestää luokkansa edustajat hallitukseen ja hallituksen jäsenet

taas äänestivät hallituksen sisäiset roolijaot ja suunnittelivat ryhmäytymisen sisältöjä.

Toiminta painottuikin yllättävän paljon prosessin aikana enemmänkin demokraatiakasvatuksen puolelle. Oppilaskunnan toiminnan ja rakenteiden kehittämisen, johdonmukaistamisen ja selkiyttämisen tavoitteet onnistuivat oman arviointini ja oppilailta saadun palautteen perusteella hyvin. Opinnäytetyö prosessin aikana onnistuttiin luomaan rakenne toimintamallille, jota on mahdollista seuraavina vuosina toistaa oppilaiden itsensä toteuttamana.

Syksyn aikana rakenteet ja puitteet luotiin sellaisiksi, että vaikuttamistoimintaa on mahdollista alkaa tekemään. Jokaiselle luokalle saatiin edustajat, joka mahdollistaa jokaisen oppilaan kuulluksi tulemisen, kokouskäytännöt, roolit ja tehtävän jaot käytiin läpi ja selkiytettiin oppilaskunnan hallitukselle mikä oppilaskunnan tehtävä ja tarkoitus on. Ryhmäytyminen käynnistettiin, josta sitä oli mahdollista lähteä viemään eteenpäin. Tavoitteena oli myös tehdä oppilaskuntatoimintaa näkyvämmäksi mikä käytännössä toteutettiin pitämällä infotilaisuus, uuden hallituksen muodostus, infotaulu ja arviointi luokanvalvojatunnilla. Arvioinnin pohjalta suurin osa oppilaista tiesi mikä oppilaskunnan hallitus on, mutta ei sitä, mitä hallitus käytännössä tekee. Se voi johtua osittain siitä, että työskentely painottui syksyllä hallituksen sisäisten tehtävien, toiminnan ja ryhmäytymisen työstämiseen, eikä niinkään vaikuttamistyöhön koulun asioissa. Muita koulun oppilaita olisi syksyn toiminnan sisällöistä voitu tiedottaa paremmin.

Seuraavaksi arvioin opinnäytetyön toiminnallisia osuuksia osallisuuden ja tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Pyrimme tietoisesti välttämään ylhäältäpäin ohjeistuksien ja ehdotusten antamista, silloin kun se ei ollut toiminnan toteutumisen kannalta välttämätöntä. Osallisuuden näkökulmasta oli haastavaa, että rakenteita luodessa toiminta on väkisin aikuisjohtoisempaa kuin toiminnan jo pyöriessä sujuvasti. Osallisuus pääsee toteutumaan vahvemmin vasta oman opinnäytetyöprosessini päätyttyä. Vaikka toiminnan suunnittelu ja rakenteiden luominen oli aikuisjohtoista, onnistuttiin opinnäytetyössä osallisuutta toteuttamaan ennalta suunniteltujen toimintojen tarkentamisessa.

Infotilaisuuden sisällön suunnittelin oppilaskunnan ohjaavien opettajien kanssa, mutta sisällöt käytiin läpi hallituksen jäsenten kanssa ja he saivat tehdä ehdotuksia dia-esityksen sisältöihin. Oppilaat olivat pääasiassa äänessä itse infotilaisuudessa. Infotilaisuudessa onnistui myös se, että valtaosa yläasteen luokista pääsi paikalle, minkä kautta suurin osa sai tietoa oppilaskunnan hallituksen toiminnasta ja vaikuttamisen muodoista, joka oli opinnäytetyön keskeinen tavoite.

Uuden hallituksen muodostamisen etenemisen suunnittelin Lauri Hiltusen kanssa ja järjestettiin luokanvalvojien johdolla, mutta oppilaiden osallistuminen toteutui siten, että halukkaat saivat asettua ehdolle ja luokan jokainen oppilas antoi äänensä. Äänestämisen harjoittelu on yksi demokratia kasvatuksen muodoista. Vain yhdeltä luokalta yhdeksästätoista luokasta löytyi heti edustajat oppilaskunnan hallitukseen. Lisä informaatiota tarjoamalla ja oppilaita motivoimalla saatiin tältäkin luokalta useita oppilaita innostumaan asettumaan ehdolle. Jälkeenpäin kysyessä jotkut oppilaista kertoivat, että heidät oli hieman pakotettu mukaan toimintaan, joka oli päinvastainen tavoitteesta. Olisin voinut informoida opettajia paremmin ehdolle asettumisen vapaaehtoisuuden tärkeydestä. Kaiken kaikkiaan uudenhallituksen muodostaminen oli onnistunutta, koska monet oppilaat halusivat mukaan toimintaan.

Ensimmäinen kokouksen suunnittelimme Lauri Hiltusen kanssa osittain toiminnalliseksi. Tämän avulla pyrittiin jo alussa luomaan tunnetta osallistumisesta. Kokouksissa vapaus mielipiteen ilmaisuun toteutui esimerkiksi siten, että jokaisella on kokouksissa ääni äänestystilanteissa. Oppilaat olivat koko puolentoista tunnin kokouksen ajan innostuneita ja sitoutuneita toimintaan. Nuoret kuuntelivat ja osallistuivat asiallisesti koko kokouksen ajan siitä huolimatta, että kokouksessa piti istua pitkiä aikoja hiljaa paikallaan. Se oli positiivista ottaen huomioon, että kokoukseen osallistui 32 oppilasta, iältään 13 ja 15 välillä. Edellisinä vuonina oppilaskuntatoimintaan sitoutuminen ja osallistumishalukkuus olivat heikompa, joten uuden hallituksen jäsenten aktiivisuus oli positiivista. Todella moni uskalsi ja halusi asettua ehdolle eri tehtäviin, ottaen huomioon, että ryhmä oli toisilleen vieras. Hyvästä ilmapiiristä viesti, myös se, että vaikka ei ensimmäisellä kierroksella olisi saanut yhtään ääntä, uskallettiin asettua kuitenkin taas ehdolle seuraavaan tehtävään.

Etukäteen suunnittelu helpotti kokouksen etenemistä. Suunnittelimme tarkoituksellisesti kokouksen rungon vuorotellen toiminnalliseksi työskentelyksi ja informaation kuunteluksi, joka teki keskittymisen oppilaille helpommaksi. Vaikka asiaa oli paljon, pysyimme aikataulussa ja saimme käsiteltyä esityslistalla olleet asiat. Aikataulussa pysymistä helpotti oppilaiden sitoutuneisuus ja kunnioittava käytös, koska ryhmän hallintaan ei kulunut turhaa aikaa. Kokousta oli hankala arvioida siitä näkökulmasta mitä ensi kerralla voisi parantaa, koska ensi kokous oli sisällöltään hyvin erilainen. Toisessa kokouksessa oppilaiden osallisuus pääsi toteutumaan jo vahvemmin, koska roolit oli jo jaettu, niin oli mahdollista, että kokousta veti aikuisen sijasta puheenjohtaja ja kirjaukset teki sihteeri. Kokouskäytännöt käytiin onnistuneesti läpi ja kokous eteni niitä noudattaen.

Oppilaskunnan toiminnan tiedottamisen osalta ehdimme toteuttaa vain yhden tapaamisen. Alkuperäisenä suunnitelmana oli esitteiden ja julisteiden tekeminen oli tarkoituksen mukaista, että niitä ei oppilaiden toiveesta tässä vaiheessa tehty. Osallisuuden toteutumisen näkökulmasta oli tärkeää, että oppilaiden ilmaisemat mielipiteet otettiin huomioon ja ne toteutuivat myös käytännössä. Mukaan ilmoittautuneista oppilaista viisi ei tullut paikalle, joten aikataulullisesti infotaulun tekeminen oli haastavaa, koska oppilailta oli vain muutama tunti aikaa infotaulun tekoon. Alussa pysyttelin taka-alalla ja ohjasin oppilaat itse miettimään millaisia tuotoksia he haluavat tehdä. Onnistuin mielestäni hyvin olemaan ottamatta kantaa suunnittelussa, jolloin oppilaat saivat tehdä infotaulusta juuri omanlaisensa. Viimeisen puolen tunnin aikana oli enää yksi oppilas jäljellä tekemässä tuotoksia, joten jouduin osallistumaan jonkin verran, koska aika kävi jo vähiin ja tehtävää oli paljon. Pyrin kuitenkin kyselemään koko ajan oppilaalta miten toimin ja mikä näyttäisi hänen mielestään hyvältä. Aikataulullisesti olisin voinut suunnitella tapaamisen paremmin.

Ryhmäytymistoiminnan sisältöihin nuoret saivat vaikuttaa esittämällä ehdotuksiaan, joista valitsimme taloudellisesti, ajallisesti, sekä ryhmäytymisen tavoitteiden kannalta toteutettavat ehdotukset. Ryhmäytyminen lähti ensimmäisessä kokouksessa hyvin käyntiin ja rentoutti tunnelmaa. Ryhmäytyminen olisi toteutunut paremmin, jos olisi ollut mahdollista toteuttaa opinnäytetyön käytännön

osuuksia pidemmällä aikavälillä. Tarkoitus oli, että toinen ryhmäytymiskerta olisi ollut erillinen osionsa ja kokouksen yhteydessä toteutettuna, se jäi ajallisesti melko lyhyeksi. Koulun omien juhlien ja toimintojen paljous olisi ollut hyvä ottaa huomioon jo varhaisemmassa vaiheessa, jolloin ryhmäytymiselle olisi saattanut löytyä paremmin aikaa. Ryhmäytymisen onnistumisen kannalta oli positiivista, että oppilaskunnan hallituksen jäsenet kokivat ryhmän ilmapiirin ja yhteishengen hyväksi, jotka ovat toimivan ryhmän ominaisuuksia.

Tavoitteena olleen kehittävän arvioinnin totesin näin lyhyellä aikavälillä vaikeasti toteutettavaksi. Ehdimme toteuttaa vain kaksi hyvin erilaista kokousta ja vain kaksi virallista ryhmäytyskertaa, joten toiminnan muokkaaminen prosessin aikana oppilaiden toiveiden pohjalta osoittautui käytännössä mahdottomaksi tavoitteeksi. Aikuisten kesken ehdimme hienosäätää toimintaa jonkun verran jo prosessin aikana.

Alun perin suunnitelmana oli toteuttaa koko koulun oppilaiden arviointi learning cafe menetelmällä. Ajan ja tilan puutteen vuoksi arviointia ei siten voitu toteuttaa. Luokanvalvojatunnilla toteutettu arviointi osoittautui kuitenkin oppilaita osallistavammaksi, koska jokainen oppilaskunnan hallituksen jäsen keräsi omilta luokkatovereiltaan arviointeja. Learning cafe menetelmällä toteutettuun arviointiin kaikki kolmekymmentäyhdeksän jäsentä eivät olisi voineet osallistua. Tällä tavoin toteutetulla arvioinnilla annettiin useammalle oppilaalle mahdollisuus saada äänensä kuuluviin, sen sijaan, että arviointiin osallistuminen olisi ollut halukkaille mahdollista learning cafe menetelmällä.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 159–160) mukaan kolmas arvioinnin kohde toiminnallisissa opinnäytetöissä liittyy prosessin raportointiin ja työn ulkoasuun. Opinnäytetyön tarkoituksena on osata osoittaa kykyä yhdistää teoreettista ja ammatillista tietoa sellaiseksi lopputulokseksi, että siitä on alan ihmisille hyötyä. Opinnäytetyön kautta harjoitellaan ajan- ja kokonaisuuksien hallintaan, yhteistyöhön ja innovatiiviseen kehittämiseen ja kirjalliseen ja suulliseen ilmaisuun liittyviä taitoja.

Itse olen kokonaisuutena tyytyväinen oman opinnäytetyöni lopulliseen tulokseen. Erityisesti onnistuin hankkimaan ja hyödyntämään laajasti ja monipuolisesti lähdemateriaalia ja työskentelyni toiminnallisissa osuuksissa oli teoreettisesti perusteltua. Onnistuin säilyttämään työskentelyssä innovatiivisen otteen siten, että yhdistelin eri tietoa, sen sijaan, että olisin pohjannut koko toimintani esimerkiksi Osallistuva oppilas-Yhteisöllinen koulu- hankkeen oppaisiin. Opinnäytetyöni idea oli mielestäni sillä tavoin omaperäinen, että siinä oli kehittävä ja pitkälti positiivinen lähestymistapa. Usein opinnäytetyöt liittyvät jollain tapaa negatiivisiin aihealueisiin ja ongelmakohtiin. Koen toiminnallisten opinnäytetöiden olevan muutenkin luonteeltaan melko omaperäisiä, koska niissä pyritään luomaan jotain uutta. Kehittämistyö taas osaltaan on innovatiivista, koska siinä pyritään uudistamaan ja parantamaan jotain aikaisempaa käytäntöä. Oppilaskuntatoiminta oli melko epäjohdonmukaista aikaisemmin, joten pääsin luomaan ja kehittämään aivan uudenlaista toimintaa. Tutkiessani Theseus-tietokantaa ja kirjaston hakukoneella etsiessäni, löysin vain yhden Diakonia-ammattikorkeakoulun suoraan oppilaskuntatoimintaan liittyvän opinnäytetyön vuodelta 2006. Näin voitaisiin olettaa aiheen olevan omaperäinen.

Prosessin raportoinnin ja kieliasun osalta koin haastavaksi kirjoittaa tiivistetysti toiminnallisista osuuksista. Minusta oli vaikeaa löytää tasapainoa siinä miten saisin kuvattua kaiken riittävän tarkasti tekstin venymättä liian pitkäksi. Koen kuitenkin kirjallisen ilmaisuni hyväksi opinnäytetyössä ja prosessin myötä sain harjoitusta myös sanalliseen ilmaisuun, koska opinnäytetyöhöni liittyi paljon esillä oloa koulun opinnäytetyö seminaarien lisäksi. Ajan hallinta oli koko opinnäytetyötä arvioidessa heikointa. Minun olisi tullut realistisemmin arvioida miten paljon tavoitteita voi saavuttaa ja toimintaa toteuttaa arviointeineen yhden lukukauden aikana. Yhteistyö työelämän yhteistahon kanssa oli sujuvaa puolin ja toisin, joka varmasti on hyödyllistä työelämän näkökulmastakin tulevaisuudessa. Opinnäytetyön lopputulos on hyödynnettävissä tulevaisuudessa niin Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa kuin muissakin oppilaitoksissa oppilaskuntatoimintaa kehittäessä.

Panostin opinnäytetyöni tekemiseen hyvin paljon ja jossain vaiheessa tuntuikin, että en saa sitä vietyä loppuun saakka. Asetin opinnäytetyölleni ehkä liikaa ta-

voitteita verrattuna aikaan, jonka sisällä tavoitteet tuli saavuttaa. Aiheesta olisi ollut järkevää rajata pois esimerkiksi oppilaskuntatoiminnasta tiedottaminen, koska sen olisi voinut toteuttaa oman opinnäytetyöni tekemisen jälkeen. Asettamani keskeiset tavoitteet saavutin, kuitenkin mielestäni hyvin, niin oman ammatillisen kehittymiseni näkökulmasta, kuin oppilaskunnan hallituksen jatko toiminnan näkökulmasta. Perehdyin opinnäytetyöprosessin aikana aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin laajasti ja monipuolisesti.

7 YHTEENVETO JA JATKOKEHITTÄMINEN

7.1 Johtopäätökset

Koska opinnäytetyön tavoitteena oli luoda toimivat rakenteet oppilaskuntatoiminnalle ja siten parantaa oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia oli tärkein johtopäätös se, että luomalla puitteet vaikuttamiselle, nuoret alkavat vaikuttamaan. Nuoret eivät yleensä aloita osallistumista yhtäkkiä keskenään, jos puitteita osallistumiselle ei ole. Nuoria tulee motivoida ja kannustaa osallistumaan ja tarjota heille tietoa siitä mitä ja miten he voivat osallistua. (Nousiainen & Piekkari 2007, 7.) Kun oppilaskuntatoiminnasta ja sen toiminnasta kerrottiin selkeästi oppilaille, lähti mukaan 39 nuorta. Nuorilla on halua vaikuttaa ja osallistua, kunhan heille kerrotaan miten he voivat sen tehdä.

Osallisuus aiheena on ajankohtainen uuden oppilas ja opiskelijahuoltolain myötä. Osallisuus on halua toimia yhteisten hyvän eteen ja kokemus siitä, että voi vaikuttaa oman toimintaympäristönsä asioihin. Oppilaskuntatoiminta on yksi vaikuttamisen väylä koulussa, joka on lapselle ja nuorelle tärkeä sosiaalinen toimintaympäristö. Oppilaskuntatoiminnassa ajetaan nimenomaan koko koulun oppilaiden asioita, yksittäisten oppilaiden sijaan. Demokratiakasvatus taas liittyy siihen, että nuorille opetetaan osallisuuden-, vaikuttamisen- ja vuorovaikutustaitoja. Näitä kaikkia tarvitaan oppilaskuntatoimintaan osallistumisessa ja oppilaskuntatoiminta onkin keskeisin demokratiakasvatuksen keino kouluissa.

Osallisuuden toteutumisen mittarina voidaan pitää sitä miten paljon nuori kokee voivansa vaikuttaa asioiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Nousiainen & Piekkari 2007,8.) Opinnäytetyön arvioinnin yhteydessä kerätyssä palautteen mukaan oppilaskunnan hallituksen jäsenet kokivat voivansa vaikuttaa koulun asioihin. Koko koulun oppilailta kerätyn palautteen mukaan suurin osa oppilaista tiesi miten asioihin voi vaikuttaa. Näin ollen voidaan olettaa, että jo pelkästään oppilaskuntatoimintaa kehittämällä voidaan parantaa nuorten kokemusta osallisuudesta kouluympäristössä.

Runsaalla oppilaiden osallistumismäärällä voidaan todeta todeksi ihmisen luonnollinen halu ja tarve kuulua johonkin yhteisöön. Ryhmään, jolla on yhteiset tavoitteet. (Uusikylä 2006, 17.) Ryhmään kuulumisen voidaan todeta olevan tärkeää myös siitä näkökulmasta, että oppilaskunnan hallituksen jäsenet olivat kokeneet ryhmäytymiset erityisen mielekkäiksi. Oppilaskunnan hallituksen jäsenten osanotto toimintaan oli runsasta ja oppilaskunnan hallituksessa jo aikaisemmin toimineet jäsenet kokivat uudet jäsenet aktiivisemmiksi kuin aikaisemmin. Ryhmäytyminen oli suuressa roolissa toiminnallisissa osuuksissa, joten voidaan olettaa toiminnan mielekkyyden ja ryhmäytymisen tärkeyden olevan yhteydessä.

Toimivassa ryhmässä vuorovaikutus on tärkeää. Toiminnan tulee olla hyvin organisoitua, kaikki tietävät oman vastuunsa ja paikkansa. Pitkäkestoisessa ryhmässä on hyvä oppia tuntemaan toisiaan. (Raina & Haapa 2007, 67–69) Hyvin toimivan ryhmän perustehtävä on kaikille selkeä ja ilmapiiri on vapaa positiivisten ja negatiivisten tunteiden ilmaisuun. Ryhmää hallitsevat negatiiviset tunteet alkavat ennen pitkää vaikuttaa ryhmän toimintakykyyn. (Kaukkila & Lehtonen 2008, 13, 31, 41.) Ryhmäytymisen voidaan todeta olevan tärkeä osa oppilaskunnan hallituksen toimintaa. Ryhmäytyminen tukee hyvän ja vapaan ilmapiirin muodostumista, joka mahdollistaa positiivisten ja negatiivisten tunteiden ilmaisun. Tämä on oppilaskunnan hallituksen toiminnan edellytys, koska ryhmässä jossa ei uskalleta ilmaista mielipidettään, ei voida saada päätöksiä aikaiseksi. Jos mitään ei päätetä, ei myöskään vaikuteta. Jos ryhmää hallitsevat negatiiviset tunteet alkavat vaikuttaa ryhmätoimintakykyyn, voidaan ajatella mielekkään toiminnan ja positiivisten tunteiden parantavan ryhmän toimintakykyä. Toiminnan alkaessa roolijaot ja toiminnan tarkoituksen selkeä kuvaaminen tukevat ryhmän toimivuutta.

Ennakoiva työskentely, jonka tarkoitus on parantaa sosiaalisia taitoja, oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja lisätä yhteisöllisyyttä on tärkeä osa koulussa tehtävää sosiaalityötä (Wallin 2011, 106–107). Oppilaskuntatoiminta tukee kaikkia edellä mainittuja. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet harjoittelevat sosiaalisia taitoja, keskinäistä vuorovaikutusta keskinäisessä toiminnassaan esimerkiksi kokouksissa. Oppilaskunnan hallituksen toiminta on itsessään demokraattista

toimintaa, jonka kautta harjoitetaan sosiaalisia - ja vuorovaikutustaitoja. Oppilaskunnan hallituksen tavoitteena on koulun yhteishengen parantaminen. Oppilaiden sosiaaliset taidot, keskinäinen vuorovaikutus ja yhteisöllisyys vahvistuvat myös luokan edustaja mallilla, jonka tarkoituksena on toimia keskusteluväylänä luokansa oppilaiden ja oppilaskunnan hallituksen välillä. Näin lisätään vuorovaikutusta koko koulun oppilaiden välillä. Koulussa tehtävän sosiaalityön näkökulmasta, oppilaskuntatoiminnan ohjaaminen voidaan nähdä ongelmia ennaltaehkäisevänä toimintana, jolla on suuri rooli koulussa tehtävässä sosiaalityössä.

Kouluterveystutkimukset ja Pisa-tutkimustulokset ovat osoittaneet, että oppilaat eivät viihdy koulussa. Nuoret eivät koe vaikutusmahdollisuuksiaan hyväksi ja he nimenomaan toivovat, että heitä kuultaisiin enemmän ja heillä olisi mahdollisuus vaikuttaa. (Lairio 2009, 180, 182) Tämä osoittaa oppilaskuntatoiminnan kehittämisen tarpeelliseksi. Toimivan ja oikealla tavalla toteutetun oppilaskuntatoiminnan luomiseen panostamalla voidaan olettaa myös kouluviihtyvyyden paranevan, koska se tuo nuorten äänen kuuluviin ja luo vaikuttamisen väyliä oppilaille.

7.2 Kehittämisehdotukset

Opinnäytetyöprosessin aikana vasta luotiin rakenteita ja käynnistettiin oppilaskuntatoiminta. Puitteet osallisuudelle ja vaikuttamiselle on nyt olemassa, mutta jatkossa niitä tulee vielä edelleen kehittää ja ylläpitää. Nuorille pitää mahdollistaa vaikuttaminen. Tämä edellyttää joustavuutta koulun opettajilta, koska hallituksen jäsenten tulisi voida kokoontua säännöllisesti. Koulun toimintakulttuuria täytyy muuttaa ja olla valmis jakamaan valtaa, jotta oppilaat pääsevät vaikuttamaan todellisiin asioihin, kuten opetussuunnitelmaan. Tärkeintä olisi, että oppilaskunta pääsisi vaikuttamaan todellisiin asioihin ja ongelmiin, sekä niihin asioihin joihin he itse haluavat vaikuttaa.

Toimivan oppilaskuntatoiminnan tarkoitus ei ole, että hallitus suunnittelee ja toteuttaa esimerkiksi perinteiksi muodostuneita tapahtumia ja juhlia, elleivät he itse niin erikseen toivo. Vaikka aikaisempi hallitus olisikin toteuttanut jonkun tapahtuman, seuraavan vuoden hallituksen tulisi vain omasta halustaan toteuttaa

se uudelleen. Osallisuus ei toteudu, jos oppilaskunnan toiminta on ylhäältäpäin annettujen ohjeiden toteuttamista. Tämä voi olla haastava paikka aikuiselle, koska oppilaskunnan hallitus saattaa lähteä innolla mukaan aikuisen ehdottamaan toimintaan. Hallitus ei kuitenkaan opi itseohjautuvaksi ja muodostu oppilaiden keskinäiseksi toiminnaksi, jos oppilaat tottuvat ottamaan aikuisilta ehdotuksia vastaan. Oppilaskuntatoimintaa voi tuki hyödyntää esimerkiksi niin, että luokkien edustajan kertovat suunnitellusta tapahtumasta luokkatovereilleen, keräävät toiveita ja vapaaehtoisia ja siten vahvistavat oppilaiden osallisuutta ja osallistumista koulun toimintoihin.

Jokaisen jakson lopussa järjestettävällä luokanvalvoja tunnilla, luokanvalvoja tapaa oman luokkansa oppilaat ja käy heidän kanssaan läpi ajankohtaisia asioita. Jokaiselle luokanvalvoja tunnille tulisi varata aikaa oppilaskuntatoiminnalle. Se on ainut tilaisuus, jossa luokan edustajat voivat kerätä koko luokalta ideoita ja käsiteltäviä asioita vietäväksi oppilaskunnan hallitukselle. Päinvastoin luokanedustajien tulee pystyä tuoda hallituksen tekemät päätökset omien luokkatovereidensa tietouteen. Tilaa tulisi olla myös keskustelulle, jotta vuorovaikutustaitojen ja dialogisen keskustelun oppiminen mahdollistuisi. Jos pysyvää tiedonkulkuväylää oppilaiden ja oppilaskunnan hallituksen välillä ei ole, jää vaikuttaminen ja osallisuuden toteutuminen lähinnä oppilaskunnan hallitukseen kuuluviin oppilaiden keskuuteen.

Oppilaskunnan hallituksen tulisi voida kokoontua ennen luokanvalvoja tuntia ja pian sen jälkeen. Yksi jakso kestää noin seitsemän - kahdeksan viikkoa. Aikataulullisesti voisi ajatella olevan mahdollista oppilaskunnan hallitukselle kokoontua koulutyön ohella seuraavasti. Oppilaskunnan hallitus kokoontuisi luokanvalvoja tuntia edeltävällä viikolla keskustelemaan oppilaskunnan tietoisuuteen vievästä asioista ja suunnittelemaan toimintaansa. Luokanvalvoja tunnilla päätökset, ehdotukset ja suunnitelmat kerrottaisiin luokan edustajien välityksellä muille oppilaille ja kerättäisiin toiveet ja palaute vietäväksi oppilaskunnan hallitukselle.

Oppilaskunnan hallitus kokoontuisi seuraavalla viikolla käymään läpi toiveet ja palautteet. Palautteen pohjalta lähdetäisiin tekemään oppilaskunnan hallitukselle toiminta suunnitelmia. Näin kahdeksan viikon aikana hallituksen jäsenelle

tulisi vain kaksi, noin kahden tunnin poissa oloa tunneilta. Hallituksessa on jokaiselta luokalta kaksi edustajaa, joten jos varsinaisella jäsenellä on ennestään syystä tai toisesta paljon poissaoloja, voidaan sopia varajäsenen osallistuvan kokoukseen. Näin ollen kokousten välille jäisi neljä-viisi viikkoa. Kokouksessa tehdyt suunnitelmat voitaisiin toteuttaa toimikunta käytännöllä, jolloin oppilaat keskenään sopisivat, mikä olisi sopiva aika koulutyön ohella suunnitella ja toteuttaa toimintaa. Tämä voi olla esimerkiksi tiedotustyötä tai yhteisten tapahtumien suunnittelua. Edellä mainitusti toteutettu toiminta edellyttää oppilaskunnan ohjaavilta opettajilta hyviä organisointi taitoja, jotta kokoukset sovittaisiin hyvissä ajoin etukäteen ja mahdollisimman moni pääsisi paikalle.

Koulun asioihin vaikuttaminen edellyttää myös yhteistyötä ja keskustelun mahdollisuutta koulun henkilökunnan kanssa. Pohjois-Haagan Yhteiskoulussa on jo hyvä käytäntö, rehtorin kahvit, jolloin oppilaskunnan hallitus tapaa koulun rehtoria ja he käyvät esityslistalta läpi oppilaskunnan hallituksen toiveita. Kokoontumisia on kuitenkin hyvin harvoin ja olisi hyvä olla jokin vakituisempi väylä keskustelulle. Yksi vaihtoehto on, että puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja tapaisivat rehtoria lyhyen aikaa vakituisin väliajoin. Toinen vaihtoehto voisi olla, että oppilaskunnan hallituksen edustajat saisivat osallistua opettajan kokoukseen alussa tai lopussa 15 minuutin ajan. Demokratiakasvatuksen näkökulmasta tämä olisi oppimistilanteenakin tärkeä.

Oppilaiden osallisuutta voidaan ensi vuonna entisestään korostaa, koska toiminnassa on mukana oppilaita, jotka ovat ottaneet osaa opinnäytetyön aikana järjestettyihin toimintoihin ja voivat jatkossa järjestää ne itse. Oppilaskuntatoiminta voidaan aloittaa edeten samoin tavoin. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet suunnittelevat ja pitävät infotilaisuuden, muodostavat uuden hallituksen vaalein, ohjaavat ryhmätykset ja ohjeistavat kokouskäytännöt ja tekevät roolien jaot itse. Oppilaskunnan hallitus voi myös suunnitella toiminnastaan tiedottamisen keskenään. Oppilaskunnan ohjaajat voivat toimia enemmänkin ohjaavassa roolissa.

Ryhmäytymisen tukeminen koko lukuvuoden ajan olisi tärkeää, jotta ryhmän vuorovaikutus kehittyy, yhteishenki vahvistuu ja ilmapiiri pysyy hyvänä. Ryhmän

toimivuus on oppilaskunnan hallituksen toiminnan kannalta tärkeää. Oppilaskunnan hallituksen jäsenet kokivat opinnäytetyön aikana toteutetut ryhmäytykset miellyttäväksi. Mukavan ja rennon toiminnan järjestäminen on hyvää vastapainoa kokouksille ja sen voisi ajatella vahvistavan motivaatiota ja sitoutumista toimintaan. Ensi syksynä oppilaskuntatoiminnan voisi käynnistää jo lukuvuoden alussa. Infotilaisuus ja hallituksen muodostaminen voisi tapahtua jo syyskuussa, jolloin ryhmäytymiselle jäisi enemmän aikaa.

7.3 Oppilaiden jatkokehittämistoiveita

Arvioinnin yhteydessä oppilaskunnan hallituksen jäsenet keräsivät luokkatovereiltaan toiveita oppilaskunnan hallitukselta jatkossa, sekä ideoita koulun yhteishengen parantamiseen. Tämän tavoitteena oli aktivoida koko oppilaita yhteiseen ideointiin ja kerätä materiaalia hallitukselle heidän toimintansa parantamiseen muiden oppilaiden näkökulmasta. Opinnäytetyöhön oppilaiden jatkokehittämistoiveet kirjattiin, jotta työelämän yhteistaho voi helposti hyödyntää palautteita.

Oppilaat toivoivat oppilaskunnan hallituksen kysyvän enemmän muilta oppilailta heidän ongelmistaan ja ideoistaan, sekä muutenkin puhumaan enemmän muiden oppilaiden kanssa. Toivottiin myös, että kokousten sisällöistä ja päätöksistä kerrottaisiin enemmän muille oppilaille esimerkiksi ilmoitustaululla. Koulun yhteishengen parantamiseksi toivottiin eniten koko koulun yhteisiä tapahtumia, kuten retkiä, juhlia ja kisoja, sekä eri luokkien ja luokka-asteiden välistä toimintaa. Toivottiin myös enemmän luokkaretkiä, leikkejä ja ryhmäytymistä. Koulun pihaa toivottiin, myös parannettavan ja hankittavan lisää aktiviteetteja välitunneille.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Prosessin suunnittelussa ja toteutuksessa eettiset näkökulmat pyrittiin ottamaan huomioon nimenomaan nuorten osallisuuden ja osallistamisen kautta. Toiminta pyrittiin suunnittelemaan niin, että osallistuminen oli nuorille mahdollisimman turvallisen tuntuista ja miellyttävää. Ensimmäisessä kokouksessa järjestetyt ryhmäytymisleikit suunniteltiin siten, että ujommatkin ja hiljaisemmatkin nuoret tuntisivat helpoksi ja miellyttäväksi suuressa ryhmässä toimimisen. Ryhmäytymisen tavoite itsessäänkin on tehdä uudessa ryhmässä toimiminen mielekkääksi ja turvalliseksi. Valta-, kontrolli-, ja auktoriteettisuhteita pohdittiin kaikissa prosessin vaiheissa. Haastavaksi tilanteen teki se, että rakenteita toimimiselle luotaessa toiminta on ainakin osittain aikuisjohtoista. Alaikäisten kanssa toimiessa aikuinen on vastuussa nuorten henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta, jolloin aikuisen on välttämätöntä toimia roolissa, joka viimekädessä kaikesta toteutetusta toiminnasta vastaa. Aikuisen tulee, myös ennakoida ja minimoida toimintaan liittyviä haittoja, niin oppilaskunnan hallituksen toimintaan, kuin koko oppilaisiin vaikuttaviin asioihin liittyen.

Otin opinnäytetyössäni huomioon opinnäytetyön tekemiseen liittyvät eettiset kysymykset. Tutkimusetiikan tulee noudattaa oman alansa eettisiä periaatteita, arvoja, normeja ja hyveitä. Tutkimusetiikka edellyttää tutkijaa esittämään tuloksia jotka ovat tieteellisin menetelmin hankittu ja tulosten paikkansa pitävyys on tiedeyhteisön tarkastettavissa. Tutkimuksen tulee säilyttää tutkittavien ja heidän yhteisöjensä ihmisarvo, minimoimalla tutkimuksesta aiheutuvat vahingot ja taata heidän itsemääräämisoikeutensa säilyminen tutkimuksen aikana. Tutkijan tulee kunnioittaa ja huomioida muiden tutkijoiden töitä ja tutkimuksia. (Kuula 2006, 23–24.)

Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista ja tutkittavan tulee saada perua osallistumisensa missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Tutkimuksessa tulee arvioida tutkittavalle aiheutuvia hyviä seurauksia ja maksimoida hyvät seuraukset mahdollisimman monelle ihmiselle tutkimuksen seurauksena. Tutkitta-

vista ja heidän yhteisöistään kirjoitetaan niin, että he eivät tule leimatuksi millään tavalla, kuitenkin tekstin realistisuuden säilyttäen. (Kuula 2006, 22–23.)

Itsemääräämisoikeus ja osallistumisen vapaaehtoisuus pyrittiin varmistamaan riittävän informaation antamisella oppilaskunnan hallituksessa toimimisesta ja luokan edustajan velvollisuuksista, jonka jälkeen annettiin aikaa pohtia onko toiminta sellaista, johon haluaa itse osallistua. Kokouksiin osallistuminen on välttämätöntä, jotta tiedonkulku luokan ja hallituksen välillä toteutuisi. Sairauden tai muun perustellun syyn takia kokouksista saa tietysti jättäytyä pois. Kaikki muu toiminta oli ja tulee olemaan hallituksen jäsenille vapaaehtoista ja eri tapahtumia tai tempauksia järjestäviin toimikuntiin osallistuminen on vapaaehtoista. Oppilaskunnan hallituksen jäsenillä on mahdollisuus halutessaan jättäytyä pois toiminnasta missä vaiheessa toimintakautta tahansa.

Vaikka opinnäytetyöni ei varsinaista nuorisotutkimusta ollutkaan, sekä toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä, tulee ottaa lasten ja nuorten tutkimukseen liittyviä eettisiä näkökulmia huomioon. Kannasojan & Svenlinin (2011, 277) mukaan Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12.artikla korostaa lapsen oikeutta osallistumiseen ja vapaasti oman mielipiteensä ilmaisuun ja siten voidaan perustella lasten osallistumista tutkimuksiin. Osallistumisen kautta lapselle annetaan mahdollisuus kertoa mielipiteistään ja kokemuksistaan, sekä tehdä lasten toimijuutta näkyvämmäksi. Tutkijalla on vastuu tehdä osallistumisesta turvallista, haittoja ennakoimalla ja minimoimalla, sekä yksityisyyden varmistamisella. Lapsia osallistavien tutkimusmenetelmissä osallistuminen on samanaikaisesti tutkimuksen menetelmä ja tavoite. Oikeuden osallistumiseen ollessa keskiössä ei osallistumisen tarkoitusta ja seurauksia aina pysähdytä miettimään. Lasten toimijuudelle puitteita luovia valta-, kontrolli ja auktoriteettisuhteita ei aina oteta huomioon.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen luotettavuuteen liittyen, suhtauduin käyttämäni lähdekirjallisuuteen kriittisellä otteella. Hyödynsin tunnettujen ja luotettavien tahojen, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Unicefin ja Opetushallituksen tutkimuksia ja raportteja. Hankin lähdekirjallisuutta monipuolisesti ja seuloin joukosta tarkasti omaan opinnäytetyöhöni sopivat lähdemateri-

aalit. Käytin lähdemateriaalina tuoreita tutkimuksia ja kirjallisuutta. Opinnäytetyön toiminnalliset osuudet suunnittelin ja toteutin teoreettisen viitekehyksen pohjalta saadun tiedon pohjalta.

Arvioinnin osalta koko koululta hankittu palaute oli aineistoltaan laaja. Kahdeksantoista luokkaa yhdeksästätoista osallistui arviointiin, joten voidaan olettaa, että koko koulun oppilaiden näkökulmia on arvioinnissa tuotu esiin. Toin tekstissä näkyviin oppilaiden suoria lainauksia, niin negatiivisia kuin positiivisia, koska tavoitteena oli välittää lukijalle realistinen kuva opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamisesta. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jossa ei johdateltu vastauksia tietynlaiseen suuntaan. Kysymyksissä oli tarkentavat kysymykset, jolla pyrittiin varmistamaan, että oppilaat eivät vain sanoisi tietävänsä mitä oppilaskunnan hallitus tekee ja kyllä kokevat voivansa vaikuttaa. Kysymyksissä pyydettiin myös kuvaamaan mitä oppilaskunta tekee ja miten voi vaikuttaa koulun asioihin. Huomioon tulee tosin ottaa se, että en ollut itse läsnä arvioinneissa, koska luokkia oli niin paljon. Näin ollen en voi tarkalleen tietää miten arviointi on kussakin luokassa käytännössä toteutettu.

Oppilaiden palauttaessa luokkatovereiltaan keräämiä palautteita aloin kirjaamaan ylös, miltä luokka asteilta mitkäkin vastaukset olivat tulleet. Huomasin toistuvuutta esimerkiksi siinä, että seitsemännen luokan oppilaat kokivat ymmärtäneensä oppilaskuntatoiminnan sisällöt ja vaikuttamismahdollisuutensa paremmiksi. Sain osan palautteesta vasta jälkeinpäin, joten suurilta osin en ollut tietoinen miltä luokka-asteelta mikäkin palaute oli kerätty. Jälkeinpäin ajateltuna olisi ollut hyödyllistä merkata kartonkeihin etukäteen luokka-aste, jolloin olisi ollut mahdollista vertailla tuloksia keskenään.

Oppilaskunnan hallituksen jäsenistä suuri osa vastasi arviointiin. Vanhoille jäsenille oli suunnattu kysymys liittyen siihen kokevatko he toiminnan parantuneen syksyn aikana. Tämä lisäsi luotettavuutta siinä suhteessa, että kokemus tuli oppilailta itseltään sen sijaan, että toiminnan parantuminen olisi ollut vain itseni tai muiden aikuisten tulkintaa. Kysely oli tarkoitus toteuttaa myös avoimin kysymyksin, mutta yksi kysymyksistä oli muodossa ”*Miten ryhmäytyminen on mielestäsi onnistunut? Oletko tutustunut muihin oppilaskunnan hallituksen jäse-*

niin? Onko toiminnassa helppoa ja mukavaa olla mukana?” Tavoitteena oli lähinnä saada palautetta ryhmäytymisen onnistumisesta, jonka pohjalta toimintaa voitaisiin suunnitella opinnäytetyöprosessin jälkeen, mutta lopputuloksena kysymys oli johdatteleva.

Opettajilta pyydettyyn palautteeseen vastasi vain pieni osa kyselyn saaneista opettajista. Vastausten pohjalta on hankalaa tulkita luotettavasti opettajien kokemuksia oppilaskunnan toiminnan selkiytymisestä. Palautetta olisi kannattanut kerätä esimerkiksi sähköpostilla. En myöskään kysynyt olivatko vastanneet opettajat oppilaskuntatoiminnan infotilaisuudessa. Tämä olisi ollut olennaista tulkittaessa onko opinnäytetyöprosessin aikana järjestetyt toiminnalliset osuudet olleet informatiivisia.

Erillinen palaute opinnäytetyöprosessia kiinteimmin seuranneilta ohjaavilta opettajilta, sekä kuraattorilta saadun palautteen pohjalta sain luotettavaa arviointia koko prosessin näkökulmasta. He ovat olleet oppilaskuntatoiminnassa aikaisemmin tiiviisti mukana joten he pystyivät vertailla aikaisempaa ja opinnäytetyön prosessin tuloksena syntynyttä toimintaa hyvin keskenään. Heidän kauttaan saatiin arviointiin näkökulmaa myös koulussa tehtävän sosiaalityön näkökulmasta, jonka koen olennaiseksi osaksi sosionomin opinnäytetyön arviointia.

8.2 Oma ammatillinen kehitys

Ennen opinnäytetyöni tekemistä olin kyllä kuullut osallisuudesta puhuttavan, mutta näin jälkeinpäin ajateltuna en aikaisemmin ymmärtänyt täysin mitä se tarkoittaa. Sosionomiopintojen aikana on puhuttu enemmänkin asiakaslähtöisyydestä ja osallisuus on tullut esille enemmän vasta opintojen loppupuolella. Aloin opinnäytetyöprosessin aikana pohtia osallisuutta laajemmin yksilön hyvinvointiin liittyvänä tärkeänä tekijänä. Ajatellessa sosiaalialan asiakkaita, kokemus siitä, että on valtaa vaikuttaa omaan elämäänsä, voi jäädä hyvinkin vähäiseksi. Eettisyyden näkökulmasta työntekijältä edellytetään kykyä jatkuvasti pohtia ja kyseenalaistaa oman toimintansa perusteltavuutta ja oikeudenmukaisuuden toteutumista, koska työssä ollaan asemassa, jossa voidaan merkittävästi vaikut-

taa asiakkaan elämään (Sosiaalialan korkeakoulujen ammattijärjestö Talentia ry 2013,5–6). Esimerkiksi etuuksien saamisen eteen asiakkaan edellytetään toimivan tietyllä tavalla ja asiakkaan elämää koskevia suunnitelmia tehdessä asiakkaita ei käytännössä aina osallisteta, vaikka siihen olisikin paremmat mahdollisuudet.

Asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen on pitkälti asenne kysymys, ei aina resursseihin liittyvä. Helposti osallisuus jää toteutumatta, koska vedotaan ajan puutteeseen ja työntekijöiden vähyyteen. Puitteiden luominen osallistumiselle ja osallistamiselle vie aikaa suunnitteluvaiheessa, sekä myös sen opettamisessa asiakkaille. Etenkin niillä asiakkaila, joilla on pitkä, ehkä jo lastensuojelusta alkanut sosiaalihuollon asiakkuus, voi olla kokemus siitä, että ohjeet tulevat aina ylhäältäpäin ja omat vaikuttamismahdollisuudet ovat olemattomia.

Tavoitteenani oli oppia asiakkaita osallistava työote pysyväksi osaksi työskentelyäni. Jo opinnäytetyön tekemisen aikana aloin pohtimaan miten voin jatkossa enemmän osallistaa nuoria juuri esimerkiksi lastensuojelussa. Käytännössä voin sen toteutumista arvioida vasta opintojen loputtua, työelämään siirtyessäni. Opinnäytetyöni johdosta olen kuitenkin ottanut asiakkaiden osallisuuden toteutumisen uudeksi ammatillisen reflektioni osaksi. Sosiaalialan korkeakoulujen ammattijärjestö Talentia ry (2013,5) kuvaa sosiaalialan työn saaneen alkunsa juuri ihmisoikeuksiin ja etiikkaan liittyvien kysymysten pohdinnasta. Kärsimystä ja puutetta voidaan vähentää ihmisiä auttamalla ja hyvää tekemällä, muutoksen ja kehittämisen kautta. Mielestäni osallisuuden vahvistamisessa palataan myös sosiaalityön juurille. Osallisuudessa on kyse myös ihmisen itsemääräämisoikeuden säilyttämisestä. Osallisuuden paraneminen sosiaalialalla edellyttää työntekijöiltä muutos ja kehittämishalua.

Oman ammatillisen kehittymisen näkökulmasta halusin syventää tietämystäni ja osaamistani työskentelystä sosionomina koulu ympäristössä, opinnäytetyö prosessin lomassa toteutetun harjoittelun kautta ja sen jälkeen jatkuvan opinnäytetyö prosessin kautta. Harjoitteluni ohjaajina ja opinnäytetyöni yhteistyötahoina toimivat koulun kasvatusohjaaja Lauri Hiltunen, joka on koulutukseltaan sosionomi, sekä kuraattori Anne Katas, jolla on sosionomin ylempi ammattikorkea-

koulu tutkinto. Työskennellessäni tiiviisti heidän kanssaan koko syyslukukauden ajan sain laajan ja monipuolisen kuvan sosionomin työskentelystä kouluympäristössä.

Olin aikaisemmin työskennellyt nuorten kanssa lähinnä lastensuojelun puolella, joten opin paljon ennaltaehkäisevästä ja nuorten hyvinvointia tukevasta työstä kouluympäristössä. Oppilaskuntatoiminta ei ollut itselleni lainkaan tuttua ennen opinnäytetyöni tekemistä. Nyt osaan kuvata oppilaskunnan toiminnan sisällöt spontaaneissakin tilanteissa ja osaan suunnitella ammatillisesti perusteltua nuoria osallistavaa toimintaa itseohjautuvasti. Jos työskentelen tulevaisuudessa koulussa, koen osaavani ohjata tarkoituksen mukaista oppilaskuntatoimintaa hyvinkin sujuvasti.

Opin myös esiintymistaitoja, koska opinnäytetyöhöni kuului paljon suurten ryhmien edessä puhumista. Esiintyminen suurille väkijoukoille on itselleni hyvin haastavaa, joten oli ammatillisesti hyvä saada asiaan itsevarmuutta. Olen työskennellyt aikaisemmin nuorten kanssa enemmänkin kahdestaan tai pienissä ryhmissä. Opinnäytetyötä tehdessäni opin nuorten suurempien ryhmien ohjaustaitoja. Uusi avartava kokemus oli myös ohjeistaa oppilaskunnan ohjaavien opettajien työskentelyä. Opiskelija on harvoin asemassa, jossa hän itse antaa ohjausta työskentelyssä työntekijöille.

Tavoitteena oli oppia johdonmukaisen projektityöskentelyn taitoja. Olen ollut mukana toteuttamassa aikaisemmin joitain pieniä projekteja, mutta opinnäytetyön kautta opin ammatillisemman projektin toteuttamisen taitoja. Opinnäytetyön myötä opin tekemään projektisuunnitelman, jossa on teoreettinen viitekehys, raportoimaan toteuttamastani työskentelystäni ja arvioimaan toimintaani. Opinnäytetyön tavoitetta tuki, että niitä toteutettiin osin nuoria osallistavin menetelmin. Nämä tukevat virallisia opinnäytetyön tekemisen taitoja, jonka mukaan opinnäytetyön tekemisen kautta opiskelija oppii ja osoittaa tutkimus ja kehittämistaitojaan, sekä osaamistaan yhdistää oman ammatillista tietoa käytännön työhön. Opinnäytetyön kautta opiskelijan on tarkoitus oppia tuomaan tutkimuksellinen työote osaksi työskentelyään ja toteuttaa työelämä- ja käytännönläheinen opinnäytetyö. (Vilkka & Airaksinen 2003, 10.)

Ammatillisen toiminnan perustana on ammattitaito, jolla tarkoitetaan koulutuksen ja kokemuksen kautta hankittua pätevyyttä eli ammatillista asiantuntijuutta, joka on johonkin tiettyyn aiheeseen tai asiaan kohdistuvaa osaamista. Asiantuntijuus liittyy professionaaliseen toimintaan, jolla on asiakkaan palveluun ja yhteiseen hyvään tähtäävä, yhteiskunnassa määritelty tehtävä. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007,9.) Oman opinnäytetyöprosessini kautta opin yhdistämään koulutuksen kautta saatua tietoa, niin opinnäytetyön tekemiseen kuin käytännön työskentelyyn. Opinnäytetyö oli luonteeltaan kehittävää ja edellytti pitkäaikaista ja pitkäjänteistä työskentelyä samassa työympäristössä, saman asiakasryhmän kanssa. Tämän kautta sain paljon kokemusta kouluympäristössä toimimisesta sosionomina ja nuorten kanssa työskentelystä. Opin paljon kouluhyvinvoinnista, osallisuudesta, oppilaskuntatoiminnasta ja demokratiakasvatuksesta, jotka olivat suurilta osin itselleni uusia ammatillisia aihealueita.

LÄHTEET

- Ahonen, Sirkka 2007. Pitäisikö kouludemokratia keksiä uudelleen? Teoksessa Pauli Arola & Pekka Sallila (toim.) Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki : Kansanvalistusseura 33–51.
- Armanto, Annukka; Kettunen, Aija; Laine, Terhi; Niemi, Hanna; Pesonen, Aino-Elina & Vogt, Ilse 2011. Lapsen ääni-projektin loppuraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. D Työpapereita 57. Helsinki : Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Council of Europe 2011. Child and youth participation in Finland. A Council of Europe policy review.
http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/PolicyReview_en.pdf
- Gellin, Maija; Herranen, Jatta; Junttila-Vitikka, Pirjo; Kiilakoski, Tomi; Koskinen, Sanna; Mäntylä, Niina; Niemi, Reetta; Nivala, Elina; Pohjola, Kirsi & Vesikansa, Sari 2012. Lapset ja nuoret subjekteina koulujärjestelmässä. Teoksessa Anu, Gretchel & Tomi, Kiilakoski (toim.) Demokratia oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 95–148.
- Gretschel, Anu; Kiilakoski, Tomi & Nivala Elina 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Anu, Gretchel & Tomi, Kiilakoski (toim.) Demokratia oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 9–33
- Hakalehto-Wainio, Suvianna 2012. Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus
- Harinen, Päivi & Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen Unicef. Nuorisotutkimus verkosto. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 56. Helsinki: Unigrafia Oy
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf
- Hiltunen, Lauri 2014. Kasvatusohjaaja, Pohjois-Haagan Yhteiskoulu. Henkilökohtainen tiedonanto. 26.2.2014

- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2011. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi
- Kannasoja, Sirpa & Svenlin, Anu-Riina 2011. Osallistumisen ja suojelun yhdistäminen lähtökohdaksi sosiaalityön nuorisotutkimukselle? Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-Kustannus, 275–292.
- Katas, Anne 2010. Laatu ja vaikuttavuus. Työyhteisön tukipilarit, A-tehtävä. Laurea.
- Katas, Anne 2014. Kuraattori, Pohjois-Haagan Yhteiskoulu. Henkilökohtainen tiedonanto.26.2.2014
- Kaukkila, Veli & Lehtonen, Elisa 2008. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmän ohjaajan taitoja tarvitsevalle.
- Kauppi, A. Reijo 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Otava
- Kostiainen, Leena 2007. Yksilöllinen oppimisyhteisö. Teoksessa Pauli Arola & Pekka Sallila (toim.) Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura. 71–92.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino
- Lairio, Sini 2009. Oppilaskunnat vahvistavat koulun yhteisöllisyyttä. Teoksessa Timo Saloviita (toim.) Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.179–188.
- Laitinen, Matti & Nurmi, Kari E 2007. Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Teoksessa Pauli Arola & Pekka Sallila (toim.) Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 11–32.
- Manninen, Jyri 2008. Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas-yhteisöllinen koulu- Kehittämishankkeen vaikuttavuuden arviointi. Opetusministeriön julkaisuja 2008:8. Yliopistopaino. Viitattu 5.4.2014
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm08.pdf?lang=fi>
- Nikkola, Tiina 2013. Miksi ryhmä ei ryhdy työhön? Teoksessa Tiina, Nikkola; Matti, Rautianen & Pekka, Rähä (toim.) Toinen tapa käydä koulua. Kokemuksen, kielen ja taidon suhde oppimisessa. Tampere: Vastapaino

- Nousiainen Leena & Piekkari, Ulla 2005. Osallistuva oppilas-yhteisöllinen koulu. Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2005:19.
- Nousiainen Leena & Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas-yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32 Viitattu 5.4.2014
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/opm32.pdf?lang=fi>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 30.12.2013. Finlex. Viitattu 3.11.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Paju, Petri 200 Nuorten valtakunnallinen osallisuushanke. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 18. Viitattu 4.4.2014
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/osallisuushanke.pdf>
- Perusopetuslaki 1998/628, 21.8.1998. Finlex. Viitattu 3.11.2014.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Pohjois-Haagan yhteiskoulu i.a. Phyk. Yleistä. Viitattu 2.11..2014
<http://www.phyk.fi/phyk/Yleist%C3%A4.aspx>
- Raina, Liisa & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia. Ettei tarvitse tehdä yksin. Helsinki: Arator
- Roine, Mira;Puusniekka, Riikka; Luopa, Pauliina; Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka 2011. Kaikki mukaan! Yhteisöllisyys Helsingin peruskoulujen voimavaraksi. Helsinki: Helsingin kaupunki ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
- Sosiaalialan korkeakoulujen ammattijärjestö Talentia ry 2013. Ammatti eettinen lautakunta. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Kinestasis Oy/Erweko Oy
- Unicef 2007. The United Nations Children's Fund. Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations. Innocenti Report Card 7.
http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc7_eng.pdf
- Uusikylä, Kari 2006. Koulu oppimisympäristönä. Teoksessa Merja, Perkkiö-Mäkelä; Nina, Nevala & Vappu, Laine (toim.) Hyvä koulu. Helsinki: Työterveyslaitos. 11–28.

- Wallin, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosana-
noma
- Vehviläinen, Jukka 2008. Nuorten osallisuushanke- arvioinnin loppuraportti Hel-
sinki: Opetushallitus Viitattu 4.4.2014
[http://www.oph.fi/download/30231_nuorten_osallisuushanke_arvioi-
nnin_loppuraportti.pdf](http://www.oph.fi/download/30231_nuorten_osallisuushanke_arvioinnin_loppuraportti.pdf)
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki:
Tammi

LIITE 1: KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSELLE

KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSELLE

- Millaisella fiiliksellä lähdit mukaan oppilaskunnan hallitukseen ja mitkä fiilikset ovat nyt? Mikä on ollut mukavinta?
- Miten ryhmäytyminen on mielestäsi onnistunut? Oletko tutustunut muihin oppilaskunnan hallituksen jäseniin? Onko toiminnassa helppoa ja mukavaa olla mukana?
- Onko sinulle selkiytynyt mitä oppilaskunnan hallitus tekee? Koetko voivasi vaikuttaa koulun asioihin?
- Mitä toivoisit jatkossa?

LIITE 2: KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSEN VANHOILLE JÄSENILLE

KYSYMYKSIÄ OPPILASKUNNAN HALLITUKSEN VANHOILLE JÄSENILLE

- Millaisella fiiliksellä lähdit mukaan oppilaskunnan hallitukseen ja mitkä fiilikset ovat nyt? Mikä on ollut mukavinta?
- Miten ryhmäytyminen on mielestäsi onnistunut? Oletko tutustunut muihin oppilaskunnan hallituksen jäseniin? Onko toiminnassa helppoa ja mukavaa olla mukana?
- Onko sinulle selkiytynyt mitä oppilaskunnan hallitus tekee? Koetko voivasi vaikuttaa koulun asioihin?
- Mitä toivoisit jatkossa?
- Miten hallituksen toiminta on mielestänne muuttunut verrattuna aikaisempaan toimintaan?

LIITE 3: ARVIOINTI LUOKANVALVOJATUNNILLE

ARVIOINTIIN

Oppilaskunnan hallituksen jäsenet ohjeistavat:

Jakautukaa luokassa kolmeen ryhmään. Luokassa kiertää kolme kartonkia, jossa jokaisessa on kysymyksiä. Kirjoittakaa vastaukset kartonkeihin ja laittakaa kartonki kiertoön seuraavalle ryhmälle, kunnes kaikki kolme kartonkia ovat kiertäneet ryhmät. Vastauksilla arvioidaan oppilaskunnan hallituksen toimintaa ja parannetaan sitä jatkossa.

- Oletko saanut syksyn aikana käsityksen mikä oppilaskunnan hallitus on? Mitä oppilaskunnan hallitus tekee?
- Voitko ja miten sinä voit vaikuttaa koulun asioihin?
- Mitä toivoisit oppilaskunnan hallitukselta jatkossa ja miten koulun yhteishenkeä voisi entisestään parantaa?

LIITE 4: ARVIOINTI OPETTAJALLE

Opettajalle: Oletko saanut syksyn aikana paremman käsityksen siitä mikä oppilaskunnan hallitus on ja mitä se tekee? Onko sinulla toiveita liittyen oppilaskunnan hallituksen toimintaan?

Kiitos vastauksestasi. Hyödynnän vastauksia nimettömästi opinnäytetyöni arvioinnissa.

Ystävällisin terveisin:

"Elli", Emilia Varonen